

Et styremedlems strafferettslige ansvar

**Når kan et styremedlem bli strafferettslig ansvarlig etter
straffelovens kapittel 27?**

Kandidatnummer: 463

Veileder: Gunnar Holm Ringen

Leveringsfrist: 25. april 2006

Til sammen 17 518 ord

24.04.2006

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Tema for avhandlingen	1
1.2	Straffebudene i straffelovens kapittel 27	3
1.3	Avgrensninger	5
1.4	Begrepsavklaringer	7
1.4.1	Aksjeselskap	7
1.4.2	Styret	7
1.4.3	Styremedlem	8
1.5	Rettskildesituasjonen	9
1.5.1	Lovforarbeider	9
1.5.2	Rettspraksis	9
<u>2</u>	<u>ETTER HVILKE BESTEMMELSER I STRAFFELOVENS KAPITTEL 27 KAN ET STYREMEDLEM BLI STRAFFERETTSLIG ANSVARLIG?</u>	<u>10</u>
2.1	Innledende bemerkninger	10
2.2	Begrepet ”skyldner”	11
2.3	Straffelovens § 287	12
2.3.1	Innledende bemerkninger	12
2.3.2	Behovet for straffelovens § 287	13
2.3.3	Straffelovens § 287, første ledd	15
2.3.4	Straffelovens § 287, annet ledd, første punktum	17
2.4	Unnlatelser	19
<u>3</u>	<u>SKYLDKRAVET ETTER STRAFFELOVENS KAPITTEL 27</u>	<u>20</u>

3.1	Skyldkravet	20
3.2	Aktsomhetsnormen	22
3.3	Individuelt straffansvar	24
<u>4</u>	<u>MOMENTER I VURDERINGEN AV OM ET STYREMEDLEM KAN BLI STRAFFERETTSLOG ANSVARLOG</u>	<u>26</u>
4.1	Innledende bemerkninger	26
4.2	Forhold ved aksjeselskapet	26
4.2.1	Aksjeselskapets størrelse	26
4.2.2	Aksjeselskapets organisasjon	29
4.2.3	Aksjeselskapets økonomiske situasjon	30
4.3	Forhold ved styret	33
4.3.1	Styret har fått instruks	33
4.3.2	Den straffbare handlingen er begått av en underordnet	34
4.3.3	Styret delegerer arbeidsoppgaver til utenforstående	37
4.4	Forhold ved styremedlemmet	38
4.4.1	Styremedlemmet er passivt	38
4.4.2	Styremedlemmet er uenig i en avgjørelse	41
4.4.3	Styremedlemmet er ikke formelt valgt	42
4.4.4	Styremedlemmet er nyvalgt	44
4.4.5	Styremedlemmet har fratrådt sitt verv	45
4.4.6	Styremedlemmet er et varamedlem	47
4.4.7	Styremedlemmets erfaring og utdannelse	47
4.4.8	Styremedlemmet er valgt av de ansatte	50
4.4.9	Styremedlemmet sitter i aksjeselskapets ledelse	51
4.4.10	Styremedlemmet er utpekt av det offentlige	52
4.4.11	Styremedlemmet er en større aksjonær	53
4.4.12	Styremedlemmet er styreleder	54
<u>5</u>	<u>AVSLUTNING</u>	<u>58</u>

<u>6</u>	<u>KONKLUSJON</u>	<u>60</u>
<u>7</u>	<u>KILDER</u>	<u>A</u>
7.1	Lover	A
7.2	Lovforarbeider	B
7.2.1	Odelstings proposisjoner	B
7.2.2	Norges offentlige utredninger	B
7.3	Rettspraksis	B
7.3.1	Publiserte rettsavgjørelser	B
7.3.2	Upubliserte rettsavgjørelser	C
7.4	Stortingsmeldinger	D
7.5	Juridisk litteratur	D
7.6	Artikler	F
7.7	Internettadresser	G

1 Innledning

1.1 Tema for avhandlingen

Temaet for avhandlingen er spørsmålet om når et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens kapittel 27.

Det vil bli drøftet hvilke bestemmelser i straffelovens kapittel 27 et styremedlem blir omfattet av, og hvilket skyldkrav som må foreligge for at et styremedlem skal kunne bli strafferettslig ansvarlig. Hovedvekten vil bli lagt på de momentene som har betydning for vurderingen av hvem av styremedlemmene som kan bli strafferettslig ansvarlig i den konkrete sak.

Straffelovens kapittel 27 gjelder ”Forbrydelser i Gjeldsforhold m.m.”.¹ Det ble foretatt endringer i dette kapittelet som trådte i kraft 1. oktober 2004. Endringene hadde som formål å gi kreditor et sterkere strafferettslig vern mot at debitor gjennomfører illojale disposisjoner før en virksomhet blir insolvent, ved insolvens og under en eventuell konkursbehandling. Kapittel 27 i straffeloven søker altså å sikre kreditorene vern mot illojale disposisjoner i situasjoner hvor det sivilrettslige vern ikke er tilstrekkelig. Ved aksjeselskaper er dette spesielt viktig siden kreditorene ikke kan kreve at aksjonærene dekker et eventuelt tap. Videre har endringene til formål å bidra til en mer effektiv og enklere bekjempelse av økonomisk kriminalitet.²

Et strafferettslig ansvar for de som foretar seg handlinger overfor kreditor som kan være kreditorskadelige, vil kunne ha en preventiv effekt og dermed kunne forebygge konkurskriminalitet og annen økonomisk kriminalitet. Straffelovens kapittel 27 gjelder ved konkurs, gjeldsforhandling og andre tilfeller hvor det foreligger insolvens eller påtakelig fare for insolvens.

---

¹ Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

² Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) Om lov om endringer i straffeloven mv. (forbrytelser i gjeldsforhold) s. 5

Konkurskriminalitet er et betydelig problem i Norge, og rammer både den enkelte kreditor og næringslivet generelt. Hvor mange konkurser som blir åpnet hvert år i Norge varierer, men de siste årene har tallet ligget rundt ca. 3500 konkurser.³ Det er flest konkurser innenfor varehandel, eiendomsdrift, forretningsmessig tjenesteyting og utleievirksomhet, bygg- og anleggsvirksomhet, samt hotell- og restaurantvirksomhet.⁴ Det oppstår mistanke om lovbrudd i to av tre næringslivskonkurser.⁵ I to til tre av ti slike saker blir konkurskriminalitet bevist og straffet.⁶ Av de sakene som blir bevist og straffet vil det i all hovedsak være forbrytelser innenfor regnskap, skatt og avgiftslovgivningen.

Det er et behov for bestemmelser som sanksjonerer forbrytelser mot kreditorene med straff, siden konkurskriminalitet kan ha mange negative konsekvenser. Forbrytelser mot kreditorene kan blant annet føre til at kreditoren selv går konkurs, noe som igjen kan føre til tap av arbeidsplasser. Slike forbrytelser kan også bestå i at noen næringsdrivende bevisst taper virksomheten for midler, og unnlater å betale offentlige og private kreditorer slik at de kan tilby varer og tjenester til lavere priser enn de lovlydige. Dette kan blant annet føre til konkurransevridning.⁷

I straffelovens kapittel 27 er det som hovedregel "skyldneren" som kan straffes. Men andre enn skyldneren kan også bli strafferettslig ansvarlig hvis det er begått straffbare forhold mot kreditorene. Det er behov for å holde styremedlemmene strafferettslig ansvarlige da de har mange oppgaver som ved feil beslutninger kan få store konsekvenser for kreditorene.

---

³ Økokrims hjemmeside: <http://www.okokrim.no/> under linken om konkurskriminalitet. 2003 var et rekordår. Da ble det registrert 5072 konkurser i Norge, jf. Regjeringens handlingsplan for økonomisk kriminalitet publisert 9. juni 2004. Finnes på: <http://odin.dep.no/filarkiv/213037/Handlingsplanen.pdf> s. 58

⁴ Regjeringens handlingsplan for økonomisk kriminalitet publisert 9. juni 2004. s. 58

⁵ Langli, John Christian. *Konkurskriminalitet i Norge*. Rapport 46. Forskningsprogrammet om økonomisk kriminalitet. Oslo 2001. s. 1

⁶ Langli. s. 1

⁷ Økokrims hjemmeside under linken om konkurskriminalitet

1.2 Straffebudene i straffelovens kapittel 27

I dette punkt vil det bli foretatt en kort gjennomgang av de forskjellige straffebudene i straffelovens kapittel 27, da det vil bli vist til disse i den videre fremstillingen. Kapittel 27 i straffeloven er bygd opp slik at bestemmelsene kommer i kronologisk rekkefølge etter hvordan gangen i en konkurssak er.⁸

Straffelovens § 281 slår fast at det er straffbart for en skyldner å forsettlig eller uaktsomt ved pengespill eller en annen risikopreget aktivitet, annen lettsindig adferd, overdrevent forbruk eller grovt uordentlig forretningsførsel, påføre fordringshaverne betydelig tap. Det skal mye til før kommersielt motivert adferd rammes av bestemmelsen. Straffelovens § 281 retter seg i hovedsak mot transaksjoner som ligger utenfor rammen av skyldnerens alminnelige virksomhet.⁹

Videre omhandler straffelovens § 282 de tilfeller hvor en eller flere kreditorer blir begunstiget. Det avgjørende etter denne bestemmelsen er om muligheten for at de øvrige kreditorene skal få dekning er betydelig forringet. Etter straffelovens § 282 vil debitor ha en nokså vid adgang til å foreta kommersielt motiverte handlinger med sikte på å videreføre virksomheten, forutsatt at det er et berettiget håp om å unngå konkurs.¹⁰ Bestemmelsen rammer tilfeller hvor fordelingen mellom de berettigede fordringshaverne forrykkes.¹¹

Etter straffelovens § 283 rammes boforringelse og ekskursjonshindringer. Etter dette straffebudet kan en skyldner bli strafferettslig ansvarlig hvis han foretar en handling som er egnet til å hindre at et formuesgode tjener til dekning for en eller flere av fordringshaverne. Både faktiske og rettslige disposisjoner vil rammes, og det er uten betydning om

---

⁸ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 35-36

⁹ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 72-73

¹⁰ Ot. prp. nr. 37 (2003-2003) s. 59, 73

¹¹ Andreassen, Ole-Martin. *Forbrytelser mot kreditorene: Straffeloven §§ 281, 284 og 285*.

Oslo 2000. s. 26

disposisjonene er proforma eller reelle. I dette ligger at både gave, gavesalg, ødeleggelse og beskadigelse av formuesgoder vil omfattes.¹² Etter lovens ordlyd gjelder denne bestemmelsen perioden før konkursåpning eller gjeldsforhandling.

Straffelovens § 284 omhandler det strafferettslige ansvaret ved unnlatelsen av å begjære oppbud. Å begjære oppbud er at skyldneren selv fremsetter konkursbegjæring.¹³ Det er et vilkår i straffelovens § 284 at den manglende oppbudsbegjæringen fører til betydelig svekkelse av fordringshavernes utsikt til å få dekning for sine krav.

Straffelovens § 285 gjelder i de tilfellene det er åpnet konkurs eller gjeldsforhandling etter loven i skyldnerens bo.¹⁴ Etter bestemmelsen ordlyd rammes situasjoner hvor skyldneren opptrer slik at ”det er egnet til å hindre at et formuesgode tjener til dekning for fordringshaverne, eller uriktig oppgir eller vedkjenner seg forpliktelser”. Av dette rammes både faktiske og rettslige disposisjoner, og det er uten betydning om disposisjonene er proforma eller reelle. Bestemmelsen har som formål å beskytte fordringshaverens dekningsadgang.¹⁵

Det vil bli avgrenset mot straffelovens § 286 i punkt 1.3.

Straffelovens § 287 inneholder en bestemmelse som utvider hvem som kan bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens kapittel 27 i tillegg til ”skyldneren”. Bestemmelsen vil bli behandlet nedenfor under punkt 2.3.

---

¹² Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 73-74

¹³ Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58. § 60, § 66

¹⁴ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 76

¹⁵ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 77

1.3 Avgrensninger

I norsk rett er det fire grunnvilkår som må være oppfylt for at en person skal kunne bli strafferettslig ansvarlig: handlingen må være lovstridig, det må ikke foreligge noen straffrihetsgrunner, det må foreligge subjektiv skyld og personen som skal bli straffet må ha de personlige forutsetninger for å bli strafferettslig ansvarlig.¹⁶ I denne fremstillingen vil kun behandles om et styremedlem omfattes av bestemmelsene i straffelovens kapittel 27, og vilkåret om subjektiv skyld. De andre straffbarhetsvilkårene vil ikke bli behandlet, da det vil sprengte rammene for fremstillingen.

Videre vil det avgrenses mot det strafferettslige ansvaret som daglig leder, administrerende direktør, regnskapsfører, revisor og andre sentrale personer i aksjeselskapet kan pådra seg. Det vil avgrenses mot disse for å kunne konsentrere oppgaven fullt ut til å gjelde styremedlemmene, da det tidligere ikke er skrevet mye om styremedlemmenes strafferettslige ansvar.

Fremstillingen vil bli konsentrert rundt selskaper som er organisert som et aksjeselskap, herunder både aksjeselskaper¹⁷ og allmennaksjeselskaper¹⁸. Fremstillingen gjelder de tilfellene hvor aksjeselskapet er av en viss størrelse, og styret derfor har en viss selvstendig funksjon. Avgrensningen er begrunnet med at slike styrever typisk har flere styremedlemmer, og hvor vurderingen av hvem av disse som kan bli strafferettslig ansvarlig vil være mest interessant. Ved selskaper hvor samme person sitter i enestyre, er eier og daglig leder, vil mange av de momentene som senere vil bli drøftet antagelig ikke bli problematisert i samme grad ved vurderingen av om et strafferettslig ansvar foreligger.

---

¹⁶ Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utg. Ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Oslo 2004. s. 101

¹⁷ Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 44

¹⁸ Lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 45

Videre vil det avgrenses mot det erstatningsrettslige ansvaret styret i et aksjeselskap kan pådra seg, da dette allerede er grundig behandlet i litteraturen.¹⁹

Det vil bli avgrenset mot det strafferettslige ansvaret i regnskapsloven²⁰, merverdiavgiftsloven²¹, ligningsloven²², skattebetalingsloven²³, folketrygdloven²⁴, allmennaksjeloven²⁵ og aksjeloven²⁶.

Straffelovens § 286 vil ikke bli behandlet, da denne bestemmelsen skiller seg vesentlig fra de andre bestemmelsene i straffelovens kapittel 27. Bestemmelsen er et blankettstraffebud som ikke selv inneholder de objektive vilkårene som kreves for at bestemmelsen skal bli overtrådt. For å finne de objektive vilkårene, må man blant annet gå til regnskapsloven. Bestemmelsen skiller seg også fra de andre bestemmelsene ved at den ikke rammer ”skyldneren”, men ”enhver” som er en videre krets av personer. På grunn av at regnskapslovens § 8-5 også gir hjemmel for å gjøre de som bryter regnskapsbestemmelsene i denne loven strafferettslig ansvarlig, vil straffelovens § 286 ha liten praktisk betydning.²⁷

Det vil også bli avgrenset mot straffelovens § 287, annet ledd, annet punktum, hvor en kreditor ikke blir strafferettslig ansvarlig om han mottar betaling av forfalt gjeld. Dette faller utenfor oppgaven som konsentreres om styremedlemmenes strafferettslige ansvar på debitorsiden.

---

¹⁹ Aarum, Kristin Normann. *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*. Oslo 1994

²⁰ Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) av 17. juli 1998 nr. 56, § 8-5

²¹ Lov om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven) av 19. juni 1969 nr. 66, § 72

²² Lov om ligningsforvaltning (ligningsloven) av 13. juni 1980 nr. 24, kapittel 12

²³ Lov om betaling og innkreving av skatt (skattebetalingsloven) av 21. november 1952 nr. 2, § 50, § 51 og § 52. Her har det kommet en ny lov som ikke har trådt i kraft: Lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) av 17. juni 2005 nr. 67

²⁴ Lov om folketrygd (folketrygdloven) av 28. februar 1997 nr. 19, § 25-12

²⁵ Allmennaksjeloven § 19-1

²⁶ Aksjeloven § 19-1

²⁷ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 70

1.4 Begrepsavklaringer

1.4.1 Aksjeselskap

Etter aksjelovens § 1-1, annet ledd er aksjeselskaper "... ethvert selskap hvor ikke noen av deltakerne har personlig ansvar for selskapets forpliktelser, udelt eller for deler som til sammen utgjør selskapets samlede forpliktelser...". Bestemmelsen viser at som aksjeselskap regnes selskaper hvor deltakerne har et indirekte og begrenset ansvar for selskapets forpliktelser. I denne fremstillingen vil "aksjeselskap" bli brukt hvor det både gjelder aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper. Aksjeloven og allmennaksjeloven inneholder få ulikheter, og eventuelle ulikheter vil påpekes.

1.4.2 Styret

Etter aksjelovens § 6-1, første ledd, første punktum skal et aksjeselskap "ha et styre med minst tre medlemmer."²⁸ Hvis aksjekapitalen er mindre enn tre millioner, kan styret ha færre medlemmer.²⁹

Etter aksjelovens § 6-12 har styret ansvaret for forvaltning av selskapet, og er den øverste ledelsen av selskapets virksomhet. Videre skal styret sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten, fastsette planer og budsjetter for virksomheten i nødvendig utstrekning, holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll.³⁰ Styret skal også overvåke selskapets kapitalforhold, og har handleplikt ved tap av egenkapital.³¹ Hvis det ikke lenger er grunnlag for fortsatt drift, skal styret etter

---

²⁸ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-1, første ledd, første punktum

²⁹ Aksjelovens § 6-1, første ledd, annet punktum. I allmennaksjeselskap kan det ikke være færre enn tre styremedlemmer jf. § 6-1, første ledd

³⁰ Tilsvarende i allmennaksjeloven § 6-12

³¹ Aksjelovens § 3-5, jf. Allmennaksjeloven § 3-5, jf. Bråthen, Tore. *Selskapsrett*. Oslo 2002. s. 101

aksjelovens § 6-18, første ledd fremsette begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs.³² Et styres myndighets- og ansvarsområde vil variere fra aksjeselskap til aksjeselskap avhengig av aksjeselskapets organisering og størrelse. Det vil også være av betydning om styremedlemmet selv arbeider i bedriften, om han er større aksjonær, styremedlemmets erfaring og andre forhold.³³ Styret er et kollegialt organ, og kan ikke straffes som et samlet organ.

1.4.3 Styremedlem

Et styremedlem er en tillitsmann som handler for selskapet. Styret som organ har mange plikter, og blir disse brutt kan det medføre strafferettslig ansvar for det enkelte styremedlem. Det er ikke spesielle kompetansekrav for å være styremedlem, kun et krav om at styremedlemmet ikke er ilagt konkurskarantene.³⁴

Hvor det i denne fremstillingen er styrets plikter og kompetanse som blir omtalt, vil det bli brukt begrepet ”styret”. Dette er begrunnet med at det er styret som et kollegialt organ som vil være pålagt pliktene og kompetansen, ikke hvert enkelt styremedlem.

Ved behandling av det strafferettslige ansvaret som kan bli pålagt styremedlemmene ved brudd på de pliktene de er pålagt i styret, vil det bli benyttet ”styremedlem” som en generell betegnelse på alle medlemmene i styret. Dette begrepet vil bli brukt i stedet for ”styret”, siden strafferettslig ansvar er et individuelt ansvar som ikke gjelder for styret som en enhet, men for hvert enkelt styremedlem.³⁵ ”Styremedlem” vil også omfatte styreleder, med unntak av de tilfeller hvor det er spesifisert at styreleder blir vurdert for seg.

---

³² Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-18, første ledd

³³ Aarum. s. 60. Se også momentene under punkt 4 i denne fremstillingen

³⁴ Konkurslovens § 142, tredje og femte ledd

³⁵ Se denne fremstillingens punkt 3.3

1.5 Rettskildesituasjonen

1.5.1 Lovforarbeider

Endringene av straffelovens kapittel 27 trådte i kraft 1. oktober 2004. På grunn av at det er forholdsvis kort tid siden straffelovens kapittel 27 ble endret, er forarbeidene som ble utarbeidet ved denne lovrevisjonen sentrale i denne fremstillingen.³⁶

1.5.2 Rettspraksis

Det foreligger høyesterettspraksis og underrettspraksis om styremedlemmenes strafferettslige ansvar etter straffelovens kapittel 27. Men rettspraksis gjelder først og fremst styrer i små aksjeselskaper hvor det er en stor sammenblanding mellom daglig leder, styret og eierne. Det er derfor lite rettspraksis som går direkte på problemstillingen i denne fremstillingen, noe som gjør det nødvendig å benytte rettspraksis fra andre liknende rettsområder.

Rettsavgjørelser angående styremedlemmenes erstatningsrettslige ansvar vil ha en viss rettskildemessig vekt. Slike rettsavgjørelser vil ha overføringsverdi blant annet ved at hvis et styremedlem ikke kan bli erstatningsmessig ansvarlig, vil det sjelden kunne bli strafferettslig ansvar hvis samme forhold foreligger. Dette fordi det i de fleste tilfeller kreves mer graverende forhold for at et styremedlem skal bli strafferettslig ansvarlig, enn erstatningsrettlig ansvarlig.

Videre vil rettsavgjørelser om det generelle medvirkningsansvaret etter andre bestemmelser i straffeloven, enn kapittel 27, bli anvendt. Disse avgjørelsene gjelder et medvirkningsansvar innen samme lov, og de vil derfor ha overføringsverdi.

Rettspraksis fra andre lover enn straffeloven, som har straff som sanksjon for den som medvirker til eller selv utfører økonomisk kriminalitet, vil bli benyttet i denne fremstillingen.³⁷ Avhandlingen er avgrenset mot nærmere behandling av disse lovene, men rettspraksis avsagt etter lovenes straffebestemmelser kan være et relevant

---

³⁶ Ot. prp nr 37 (2003-2004), og NOU 1999:23 Forbrytelser i gjeldsforhold

³⁷ Regnskapsloven, merverdiavgiftsloven, ligningsloven, skattebetalingsloven, folketrygdloven og aksjeloven

fortolkningsmoment for hva som skal til for at et styremedlem skal straffes etter straffelovens kapittel 27.³⁸

Avgjørelser avsagt i underrettene har mindre rettskildemessig vekt enn avgjørelser fra Høyesterett.³⁹ Den rettskildemessige vekten av underrettsdommer vil variere etter om saken har vært anket eller påkjært til Høyesterett. Hvis en avgjørelse har blitt anket til Høyesterett, men avvist av Høyesteretts kjæremålsutvalg, vil denne kunne ha større vekt enn en avgjørelse som bare har blitt godtatt av partene. Den underrettspraksisen som blir brukt i denne fremstillingen har liten selvstendig rettskildemessig vekt, men vil ha relevans som et moment i en helhetsvurdering.

2 Etter hvilke bestemmelser i straffelovens kapittel 27 kan et styremedlem bli strafferettslig ansvarlig?

2.1 Innledende bemerkninger

Om et styremedlem kan rammes av straffelovens §§ 281 til 285, må avgjøres konkret ved å tolke bestemmelsene sammenholdt med formålet med straffelovens kapittel 27. Et styremedlem kan i mange tilfeller hvor styret har brutt bestemmelsene i straffelovens kapittel 27 være den som faktisk har foretatt handlingene eller medvirket til at disse handlingene har blitt begått.

Straffelovens §§ 281 til 285 retter seg mot en ”skyldner”. Straffelovens § 287 utvider hvem som omfattes av bestemmelsene i straffelovens kapittel 27, slik at også andre enn en ”skyldner” kan straffes.

---

³⁸ Regnskapsloven, merverdiavgiftsloven, ligningsloven, skattebetalingsloven, folketrygdloven og aksjeloven

³⁹ Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5. utgave ved Jan E. Helgesen. Oslo 1997. s. 159, 162

2.2 Begrepet ”skyldner”

I dette punktet vil det bli sett nærmere på om et styremedlem vil kunne omfattes av begrepet ”skyldner”. Straffelovens §§ 281 til 285 benytter begrepet ”skyldner” om hvem som prinsipalt kan bli strafferettslig ansvarlig ved overtredelse av bestemmelsene. I ”skyldner” ligger det at et rettssubjekt har påtatt seg en gjeldforpliktelse.⁴⁰

Skyldnerbegrepet er tolket slik at straffansvaret avgrenses til den eller de som har et personlig ansvar overfor kreditors sitt krav.⁴¹

I de tilfeller hvor en ”skyldner” er en fysisk person vil personen bli rammet direkte av straffelovens §§ 281 til 285.⁴² Hvem som er ”skyldner” vil først være problematisk når det er en juridisk person som har pådratt seg gjeldsforpliktelser. For at et styremedlem skal kunne straffes som en ”skyldner” etter straffelovens kapittel 27, må det være styremedlemmet som har overtrådt en gjeldsforpliktelse det har overfor kreditor. Ved aksjeselskaper er det selskapet selv, som en juridisk person, som overtrer bestemmelsene i straffelovens kapittel 27 som ”skyldner”. Dette fordi det er aksjeselskapet og ikke det enkelte styremedlem som har forpliktet seg overfor kreditor. Et styremedlem i et aksjeselskap kan derfor ikke bli regnet som en ”skyldner” etter straffelovens kapittel 27.⁴³

I selskaper hvor eierne har ubegrenset ansvar, vil eierne bli betraktet som skyldnere.⁴⁴ Dette gjelder ikke ved aksjeselskaper hvor eierne ikke hefter for mer enn innskuddet i selskapet.⁴⁵ Selv om styremedlemmet eier store deler av aksjene, vil han altså ikke bli sett på som en ”skyldner” i straffelovens forstand. I aksjeselskap er det ingen fysiske personer som hefter direkte for gjelden, og er derfor heller ingen fysiske personer som er en ”skyldner”.

---

⁴⁰ Andreassen. s. 87

⁴¹ Andenæs, Johs. *Formuesforbrytelsene*. Oslo 1996. 6. utg. s. 155

⁴² Andreassen. s. 85

⁴³ Andreassen. s. 87

⁴⁴ Andreassen. s. 85-86

⁴⁵ Aksjelovens § 1-2, første ledd, jf. Allmennaksjelovens § 1-2, første ledd

Det finnes eksempler fra rettspraksis på at juridiske personers representanter er dømt for direkte overtredelse av bestemmelser som retter seg mot skyldneren.⁴⁶ I disse avgjørelsene har retten ikke brukt den daværende medvirkningsbestemmelsen i straffelovens § 288, men gått direkte på den enkelte bestemmelse som om gjerningspersonen selv var skyldner. I Rt. 1982 s. 1277 satt tiltalte i enestyre og var daglig leder i et firma. Dette firmaet betalte sin gjeld til et annet firma som også tiltalte og hans kone var medeiere i. I dette selskapet satt tiltalte i styret, og hans kone var styreleder. Avgjørelsen gjaldt et aksjeselskap, slik at her skulle dommerne gått veien om medvirkningsbestemmelsen for at tiltalte skulle bli strafferettslig ansvarlig. Men som det er uttalt i forarbeidene, vil begrunnelsen for at retten gjorde dette antakelig være at tiltalebeslutningen hadde utelatt henvisning til daværende straffelovs § 288.⁴⁷

Styremedlemmer i aksjeselskaper kan etter dette ikke omfattes av skyldnerbegrepet i straffelovens kapittel 27. For at et styremedlem skal kunne bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens §§ 281 til 285 i straffeloven må han omfattes av straffelovens § 287.

2.3 Straffelovens § 287

2.3.1 Innledende bemerkninger

Straffelovens § 287 utvider personkretsen som kan bli omfattet av straffelovens kapittel 27, ved å angi hvem utenom skyldneren som kan bli strafferettslig ansvarlig. Etter lovens ordlyd er det ikke helt klart om styremedlemmene rammes av straffelovens § 287, og heller ikke hvilket ledd de eventuelt vil falle inn under. Etter drøftelsen ovenfor om begrepet en ”skyldner” er det klart at et styremedlem i et aksjeselskap må falle inn under straffelovens § 287 for å kunne bli strafferettslig ansvarlig etter bestemmelsene i straffelovens §§ 281 til 285.

---

⁴⁶ Rt. 1982 s. 1277, Rt. 1985 s. 779, Rt. 1988 s. 625

⁴⁷ NOU 1999:23 s. 54

Straffelovens § 287, første ledd oppstiller et strafferettslig ansvar for den som selvstendig overtrer bestemmelsene i straffelovens §§ 281 til 285 uten å være ”skyldner”.

Straffelovens § 287, annet ledd rammer derimot de som medvirker til at straffelovens §§ 281 til 286 blir overtrådt. Til sammenligning med den tidligere medvirkningsbestemmelsen i straffelovens § 288, har medvirkning nå blitt skilt ut i eget ledd.⁴⁸

Spørsmålet om et styremedlem omfattes av første eller annet ledd er et svært teoretisk spørsmål, da det antakelig ikke vil ha noen stor praktisk betydning for blant annet straffeutmålingen om et styremedlem blir strafferettslig ansvarlig etter første eller annet ledd i straffelovens § 287.

2.3.2 Behovet for straffelovens § 287

Etter straffelovens § 287 vil fysiske personer som utøver myndighet i et aksjeselskap kunne bli strafferettslig ansvarlige. Hvis ikke fysiske personer kunne straffes, ville det kun være foretaksstraff med bøter for aksjeselskapet som kunne vært brukt som en strafferettslig reaksjon.⁴⁹ At et aksjeselskap kan bli idømt foretaksstraff, følger av straffelovens § 48 a. Et slikt ansvar for aksjeselskapet ville vært lite effektivt, fordi at aksjeselskapet i en situasjon hvor aksjeselskapet er insolvent sjelden har midler å betale boten med. Det er derfor et behov for strafferettslig ansvar for fysiske personer. Det har dessuten en større preventiv effekt for styremedlemmene å vite at de personlig kan bli strafferettslig ansvarlig, enn en visshet om at foretaket kan få straff gjennom bøter.⁵⁰ At straffelovens § 287 har en preventiv effekt, betyr at den virker forebyggende på fremtidige lovbrudd.⁵¹ Men selv om straffelovens kapittel 27 antakelig har en preventiv effekt, vil effektiviteten av

---

⁴⁸ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 66

⁴⁹ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 64

⁵⁰ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 277

⁵¹ Gisle, Jon (red). *Jusleksikon*. Oslo 2003. s. 227

prevensjonsvilkåret variere. Det er vanskelig å måle nøyaktig hvor preventivt noe er da det er flere forskjellige forhold som spiller inn.⁵²

Straffelovens § 287 har særlig betydning når skyldneren er et aksjeselskap, siden en juridisk person ikke alene kan begå en straffbar handling.⁵³ Ved brudd på straffelovens kapittel 27 kan det være styret som utfører en handling på vegne av et aksjeselskap, og det vil da være styret som faktisk har utført den strafferettslige handlingen. Siden et styre som et organ ikke kan bli strafferettslig ansvarlig, vil det være det enkelte styremedlem som kan bli strafferettslig ansvarlig for de handlingene som blir begått som følge av styrets beslutninger. Slik vil det for eksempel være ved tilfeller hvor styret som organ har instruert daglig leder til å forfordle en kreditor, da vil ikke aksjeselskapet eller styret som organ kunne bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens § 282, men det enkelte styremedlem.

Videre kommer det frem av forarbeidene⁵⁴ til endringene i straffelovens kapittel 27 at spørsmålet om andre enn skyldneren kan bli strafferettslig ansvarlig blir noe annerledes, enn for skyldneren selv. Dette fordi den sivilrettslige sanksjonen erstatning vil kunne ha betydelig virkning på et styremedlem da dette ikke selv er konkurs. Men det er viktig å være bevisst på at også et styremedlem kan ha en svak økonomi, slik at den konkrete betydning av de sivilrettslige sanksjoner kan variere. I tillegg vil en effektiv håndheving av sivilrettslige sanksjoner gjerne forutsette et aktivt kreditorfellesskap som har tilstrekkelige midler til å drive bobehandling. Disse forutsetningene er svært ofte ikke tilstede ved en konkurs.⁵⁵ Det vil derfor være av en viktig preventiv effekt å ha straffebestemmelser som rammer andre enn skyldneren ved forbrytelser mot kreditorene.

---

⁵² Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 2. utgave. Oslo 2006. s. 49-52

⁵³ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 276

⁵⁴ NOU 1999:23 s. 55

⁵⁵ NOU 1999:23 s. 55

2.3.3 Straffelovens § 287, første ledd

Etter lovens ordlyd omfatter straffelovens § 287, første ledd "[d]en som til fordel for eller på vegne av skyldneren foretar en handling som nevnt i §§ 281 til 285...". I dette ligger de tilfellene hvor andre enn skyldneren opptrer som selvstendig hovedperson.⁵⁶

Straffelovens § 287, første ledd oppstiller ikke hvem som kan bli strafferettslig ansvarlig etter bestemmelsen, det må derfor i hvert tilfelle innfortolkes hvem som kan omfattes av bestemmelsen. Hvor vidt man tolker "skyldner" vil ha betydning for hvem som omfattes av straffelovens § 287, første ledd.⁵⁷

Straffelovens § 287, første ledd bruker betegnelsen "den som" om hvilket subjekt som kan rammes av bestemmelsen. Begrepet "den som" betyr etter vanlig språklig fortolkning "enhver", og det vil i utgangspunktet ikke være noen grenser for hvem som kan straffes etter denne bestemmelsen. Betegnelsen "den som" omfatter bare fysiske personer.⁵⁸

I NOU 1999:23 uttales det at straffelovens § 287, første ledd omfatter "...typisk skyldnerens representanter, herunder så vel 'faste' representanter såsom styremedlemmer, administrerende direktør og ansatte, samt personer som har et mer kortvarig eller enkeltstående representasjonsforhold...".⁵⁹ Et styremedlem kan etter dette bli strafferettslig ansvarlig direkte etter straffelovens § 287, første ledd.

I straffelovens § 287, første ledd oppstilles vilkåret "på vegne av skyldneren". For å finne hvem som opptrer på skyldnerens vegne, må man se på hvem som har et rettslig grunnlag for å opptre på vegne av skyldneren. Her kan i prinsippet alle innen selskapet og utenforstående oppdragstakere rammes, i den utstrekning de kan sies å ha opptrådt på

---

⁵⁶ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 78

⁵⁷ NOU 1999:23 s. 84

⁵⁸ Eriksen, Morten (red). *Økonomisk kriminalitet. Utvalgte emner innen spesiallovgivningen*. Bind 1. Oslo 1990. Av Morten Eriksen og Roy Kristensen. s. 74-75

⁵⁹ NOU 1999:23 s. 55

aksjeselskapets vegne.⁶⁰ Vilåret ”*på vegne av*” er særlig aktuelt ved aksjeselskaper, siden det da er selve aksjeselskapet som er skyldner. I slike tilfeller kan styremedlemmene bli strafferettslig ansvarlige dersom de utfører en handling som nevnt i straffelovens §§ 281 til 285. Aksjeloven vil være av betydning for at styremedlemmene kan straffes etter denne bestemmelsen, siden det er denne loven som oppstiller hvem som har en kompetanse til å kunne handle på aksjeselskapets vegne. Dette vises blant annet i aksjelovens § 6-18, annet ledd hvor styret representerer aksjeselskapet som konkursskyldner under konkursbehandling, og kan på grunn av dette ha mulighet til å unndra beslaglagte formuesgoder på skyldnerens vegne.⁶¹ Hvis slik unndragelse blir foretatt etter konkursåpning kan antakelig styremedlemmene bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens § 285.

I vilåret ”*foretar en handling*” ligger at den som skal straffes etter straffelovens § 287, første ledd som en selvstendig hovedmann, og vil måtte oppfylle alle vilkårene det aktuelle straffebud oppstiller. For at handlingen som blir begått av styremedlemmene skal falle inn under straffelovens § 287, første ledd må den være foretatt for å ivareta skyldnerens interesser.⁶² Dette kommer frem av både vilåret ”til fordel for” og ”*på vegne av*”. Hvis handlingen styremedlemmet foretar er til gode for ham personlig vil den falle inn under et annet straffebud enn straffelovens § 287, første ledd, for eksempel underslag.⁶³ I visse tilfeller vil en og samme handling begått av styret både være et brudd mot kreditorene og et brudd mot aksjeselskapet, styremedlemmet vil da kunne bli ilagt straffansvar fra flere straffebud i konkurrans. Dette gjør at et styremedlem i enkelte tilfeller kan bli idømt strafferettslig ansvar ved brudd på både unndragelse av midler og for underslag.

---

⁶⁰ Slettan, Svein. *Straffansvaret for handlinger som blir begått på vegne av bedrifter som er organisert som juridiske personer – noen hovedtrekk*. Utgitt i Lov og rett 1980. s. 525

⁶¹ Andreassen. s. 316

⁶² Andreassen. s. 317

⁶³ Andenæs. *Formuesforbrytelsene*. s. 185-186

Etter det som er sagt ovenfor i dette punktet vil et styremedlem kunne bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens § 287, første ledd.

2.3.4 Straffelovens § 287, annet ledd, første punktum

Etter lovens ordlyd rammer straffelovens § 287, annet ledd, første punktum "[m]edvirkning til at skyldneren eller noen som nevnt i første ledd, overtrer §§ 281 til 286, straffes på samme måte." Denne bestemmelsen hjemler altså et alminnelig medvirkningsansvar. Straffelovens § 287, annet ledd, første punktum retter seg både mot medvirkning til handlinger begått av skyldneren som nevnt i straffelovens §§ 281 til 286, og medvirkning til handlinger som nevnt i straffelovens § 287, første ledd.

Det må skilles mellom medvirkning som rammes av straffelovens § 287, annet ledd, første punktum, og handlinger begått av en utenforstående tredjemann. En handling begått av en utenforstående tredjemann vil ikke rammes av medvirkningsbestemmelsen i straffelovens kapittel 27, men av andre bestemmelser. Slike handlinger begått av en utenforstående tredjemann kan regnes som blant annet underslag og tyveri. Dette viser at det ikke er handlingens effekt til skade for kreditorene, men krenkelsen av skyldnerens forpliktelsesforhold som er det avgjørende for at styremedlemmets forhold skal bedømmes som en forbrytelse i gjeldsforhold.⁶⁴

Medvirkningsansvaret er et selvstendig straffeansvar, slik at medvirkeren kan bli straffet selv om hovedgjerningspersonen ikke kan det. Hver person kan bare dømmes for det de selv har medvirket til i henhold til prinsippet om den enkelte deltakers straffbarhet.⁶⁵

I Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) kommer det frem at et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig etter straffelovens § 287, annet ledd, første punktum. Det uttales at:
"Bestemmelsen vil bl.a. få anvendelse på styremedlemmer og ansatte i juridiske personer

---

⁶⁴ Andenæs. *Formuesforbrytelsene*. s. 181

⁶⁵ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 338

med begrenset ansvar, som aksjeselskaper, der den juridiske person selv er skyldneren.”⁶⁶

Et styremedlem rammes av medvirkningsbestemmelsen i de tilfeller hvor ikke styremedlemmet direkte omfattes av bestemmelsens innhold.⁶⁷

Det har i praksis før lovendringen vært vanlig å bruke den tidligere straffelovens § 288, første ledd, første punktum ved tiltale mot styremedlemmer etter straffelovens kapittel 27. Det vil derfor antakelig i praksis bli mest aktuelt å anvende straffelovens § 287, annet ledd, første punktum om medvirkning. Denne medvirkningsbestemmelsen blir benyttet på grunn av at medvirkning i mange tilfeller kan være lettere å bevise enn at et styremedlem har opptrådt som en selvstendig hovedmann.

Medvirkningsansvaret i straffelovens § 287, annet ledd, første punktum gjør at det strafferettslige ansvaret trekkes videre enn etter straffelovens § 287, første ledd. Dette fordi det er flere som kan rammes av annet enn av første ledd. Siden straffelovens § 287, annet ledd, første punktum også rammer de som har medvirket til at handlingen har blitt begått vil dette kunne ramme en vid personkrets. Det er ikke et krav til at gjerningspersonen har kompetanse til å foreta seg noe, kun at han har utøvd en medvirkning fysisk eller psykisk, ved handling eller unnlatelse.

Etter en naturlig språklig forståelse av straffelovens § 287, kan et styremedlem rammes både av første og annet ledd. Det vil derfor kunne variere hvilket ledd styremedlemmene skal straffes etter avhengig av hvilken situasjon som har ført til den strafferettslige handlingen. Det avgjørende etter straffelovens § 287, første ledd er om styremedlemmet er en hovedgjerningsmann, hvis ikke kan han rammes av straffelovens § 287, annet ledd, første punktum som medvirker.⁶⁸

---

⁶⁶ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 78

⁶⁷ Bøhn, Knut. *Bedriftsledersansvaret. Styremedlemmers og bedriftsleders straff- og erstatningsansvar*. Utgitt av den norske advokatforenings skriftserie nr. 46. Oslo 1983. s. 69

⁶⁸ NOU 1999:23. s. 54

2.4 Unnlatelser

Etter ordlyden i straffelovens § 287, første ledd gjelder bestemmelsen kun handlinger, men i norsk strafferett blir ”handling” tolket slik at det også omfatter unnlatelser.⁶⁹

Straffelovens § 287, annet ledd, første punktum gjelder medvirkning. Slike medvirkningshandlinger foretatt av styremedlemmer kan bestå av unnlatelser. Unnlatelser er det samme som passivitet.⁷⁰

Om straffelovens §§ 281 til 285 omfatter unnlatelser må tolkes konkret for hver bestemmelse.⁷¹ Hvorvidt unnlatelser rammes må tolkes ut i fra ordlyden, sammenholdt med hensynet til unnlatelsenes straffverdighet og hensynet til prevensjon. I forarbeidene er det beskrevet med et eksempel hvor grensen for medvirkning ved passivitet skal gå:⁷² ”Hvis en person har en spesiell plikt til å hindre at en straffbar handling begås, skal det mindre til for at medvirkning foreligger. Men ren passivitet vil i utgangspunktet heller ikke her være tilstrekkelig for medvirkningsansvar.”⁷³ Det er få avgjørelser hvor et styremedlem blir strafferettslig ansvarlig for å ha passivt medvirket til at bestemmelsene i straffelovens kapittel 27 blir brutt.

Hvis et styremedlem skal kunne straffes for brudd på unnlatelsesdelikter, forutsetter det at styremedlemmet hadde en mulighet til å oppfylle plikten. Dette medfører at kun de som hadde privatrettslig kompetanse til for eksempel å begjære oppbud etter straffelovens § 284 på debtors vegne kan straffes for selve unnlatelsen etter straffelovens § 287, første ledd. Styremedlemmene vil ha kompetanse til å begjære oppbud etter aksjelovens § 6-18, første ledd, og kan derfor bli strafferettslig ansvarlig ved brudd på straffelovens § 284.

---

⁶⁹ Straffelovens § 4

⁷⁰ Husabø, Erling Johannes. ”*Straffansvarets periferi. Medverking, forsøk, førebuing*”. Bergen 1999. s. 174. jf. Slettan / Øie. s. 74

⁷¹ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 139

⁷² NOU 1992:23 Ny straffelov – alminnelige bestemmelser Straffelovskommisjonens delutredning V. s. 77

⁷³ NOU 1992:23 s. 77

3 Skyldkravet etter straffelovens kapittel 27

3.1 Skyldkravet

Tidligere i denne fremstillingen er det behandlet hvilke bestemmelser i straffelovens kapittel 27 et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig etter. Det er ikke tilstrekkelig at en person oppfyller de objektive vilkårene i straffebudet, styremedlemmet må i tillegg oppfylle skyldkravet. Et slikt skyldkrav bygger for det første på den forutsetningen at den enkelte er ansvarlig for sine handlinger, og at en handling uttrykker et valg mellom handlingsalternativer. For det andre bygger skyldkravet på at den enkelte kan bebreides hvis han velger å handle i samsvar med gjerningsinnholdet i straffebudet.⁷⁴

I straffelovens §§ 281 til 285 jamfør § 287 er skyldkravet forsett eller grov uaktsomhet. Av straffelovens § 287 kommer det frem at det er samme skyldkrav for medvirker, som for hovedgjerningspersonen. Før lovendringen i 2004 var det et blandet skyldkrav i straffelovens kapittel 27, det var altså ikke samme skyldkrav i forhold til alle vilkårene i en gjerningsbeskrivelse.⁷⁵ Det er et krav om at den nødvendige skylden må foreligge på det tidspunktet rettskrenkelsen skjer.⁷⁶

Kravet til forsett er at styremedlemmet må ha holdt følgen av handlingen som mulig, det må altså være en bevisst handling.⁷⁷ I tillegg må styremedlemmet oppfylle vilkårene for hensiktsforsett, visshetsforsett eller sannsynlighetsforsett.⁷⁸ Med hensiktsforsett menes de tilfellene hvor følgen av handlingen er tilsiktet. Det vil være når gjerningsmannen har hatt et ønske om å fremkalle det oppnådde resultat ved sin handling.⁷⁹ Med visshetsforsett

---

⁷⁴ Eskeland. s. 263

⁷⁵ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 28-29

⁷⁶ Eskeland, Ståle. *Økonomiske forbrytelser og straff. Juridiske grunnlagsproblemer*. Ståle Eskeland og Einar Høgtveit (red). Skrevet av Trond Eirik Schea. Oslo 1994. s. 118, jf. Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 210

⁷⁷ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (Straffeloven). s. 498

⁷⁸ Slettan, Svein. *Forbrytelse og straff. Bind 1. Innføring i strafferett*. Av Svein Slettan og Toril Marie Øie. Oslo 2001. s. 112

⁷⁹ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 233, jf. Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 424

menes de tilfellene hvor følgen har fremstilt seg som mulig for gjerningsmannen.⁸⁰ Den tredje typen av forsett er sannsynlighetsforsett. Med sannsynlighetsforsett menes de tilfellene hvor følgen av handlingen er uønsket, men hvor gjerningsmannen har regnet med følgen som sikker eller overveiende sannsynlig.⁸¹

Et styremedlem har opptrådt uaktsomt når hans atferd er "...i strid med kravet til forsvarlig opptreden, med mindre det ut fra gjerningspersonens forutsetninger ikke er grunnlag for bebreidelse."⁸² Straffelovens §§ 281 til 285 oppstiller et krav om grov uaktsomhet. Dette betyr at vanlig uaktsomhet ikke er nok for at man skal bli strafferettslig ansvarlig. Det kreves en handling eller unnlatelse som "...er svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse."⁸³ I dette ligger det at en handling eller unnlatelse må være graverende for å bli betegnet som grov uaktsom.⁸⁴

Det finnes to grader av uaktsomhet, bevisst og ubevisst uaktsomhet. Bevisst uaktsomhet forutsetter at styremedlemmet har tenkt over at følgen kan inntre, ubevisst uaktsomhet forutsetter at styremedlemmet ikke har tenkt over følgen. Begge gradene av uaktsomhet kan foreligge ved grov uaktsomhet, men bevisst grov uaktsomhet vil grense opp mot forsett og derfor være den enkleste å bevise at oppfyller kravene til grov uaktsomhet.⁸⁵

I forarbeidene til endring av straffelovens kapittel 27 er det vurdert om også simpel uaktsomhet burde være straffbart etter bestemmelsene i kapittelet. Det ble konkludert med at simpel uaktsomhet ikke skulle være straffbart. Dette ble begrunnet med at kreditorskadelige handlinger som utøves med en så lav skyldgrad ikke kjennetegnes av den

---

⁸⁰ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 235

⁸¹ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 233, jf. Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 425

⁸² Slettan / Øie. s. 117

⁸³ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 499, jf. Rt. 1970 s. 1235, jf. Slettan / Øie. s. 117

⁸⁴ Rt. 1970 s. 1235

⁸⁵ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 243-244, jf. Eskeland. s. 278-284

illojalitet overfor kreditorene som begrunner behovet for straffesanksjonering i medhold av straffelovens kapittel 27.⁸⁶

Ved vurderingen av skyldspørsmålet er det grensen mellom straffbar og straffri uaktsomhet som vil være av størst interesse, altså grensen mellom grov og simpel uaktsomhet.

Om det er forsett eller grov uaktsomhet som foreligger, vil kun ha betydning for straffeutmålingen.⁸⁷ I praksis vil grov uaktsomhet bli sanksjonert med bøter, og forsett kan i de groveste tilfellene føre til ubetinget fengsel. Det skal mye til for at et styremedlem skal kunne straffes for forsettlig forhold de har begått som styremedlem, det vil derfor antakeligvis være mest aktuelt å benytte skyldgraden grov uaktsomhet i de fleste tilfeller.

3.2 Aktsomhetsnormen

I denne fremstillingen vil en aktsomhetsnorm være hva som kreves for at en overtredelse er grovt uaktsom eller ikke. For å finne ut om et styremedlem har handlet med forsett eller grovt uaktsomt må man se på om styremedlemmets handling er svært klanderverdig og om det er grunnlag for sterk bebreidelse.⁸⁸

Aktsomhetsnormen må fastsettes ved å sammenligne hva styremedlemmet har foretatt seg eller unnlatt å foreta seg med en norm for riktig opptreden for styremedlemmer i samme situasjon.⁸⁹ Ved grov uaktsomhet vil det være et større avvik fra forsvarlig adferd og en mer kvalifisert form for bebreidelse, enn ved en aktsomhetsvurdering når kravet er simpel uaktsomhet.⁹⁰ Aktsomhetsnormen for styremedlemmer er høy på grunn av at et styremedlem selv har tatt på seg ansvaret som følger av å være styremedlem, og de

---

⁸⁶ Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) s. 29

⁸⁷ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 214

⁸⁸ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 499, jf. Rt. 1970 s. 1235

⁸⁹ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 426

⁹⁰ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427

oppgaver styret er pålagt etter aksjelovgivningen.⁹¹ Hvis et styremedlem ikke personlig har nok kunnskap, må han søke hjelp hos sakkyndige på området. Et styremedlem må i utgangspunktet bedømmes etter de normene som er for styremedlemmer på området, uten hensyn til om han har erfaring som styremedlem.⁹²

Om grensen for grov uaktsomhet er overskredet, må vurderes konkret. Ved å sammenligne flere rettsavgjørelser som går på aktsomhetsnormen, vil man uavhengig av hvilket straffebud som styremedlemmet har brutt, få en generell aktsomhetsnorm.⁹³ I praksis avgjør domstolene om på et skjønnsmessig grunnlag etter en helhetsvurdering i den konkrete situasjon om et forhold er grovt uaktsomt.⁹⁴ Om et styremedlem har opptrådt aktsomt vil måtte vurderes etter om styremedlemmet har forvissnet seg at arbeidsoppgavene blir utført på lovlig vis. Det er en presumsjon for at et styremedlem har opptrådt uaktsomt når vedkommende har brutt en av de pliktene han er pålagt.⁹⁵ En må da se på om styret har tildelt arbeidsoppgaver, foretatt utvelgelser, opplæring, instruksjon og kontroll på en tilfredsstillende måte.⁹⁶ Et annet moment er at man alltid må legge vekt på om styret hadde god eller dårlig tid når en beslutning skulle tas.⁹⁷ Dette vil igjen ha betydning for hvilke vurderinger og undersøkelser styret hadde mulighet til å foreta.

Etter aksjelovens § 6-12, annet ledd har styret plikt til å ”holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter å påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll”.⁹⁸ I dette ligger det at styret blant annet skal ha slik

---

⁹¹ Aksjelovens §§ 6-12, 6-13, 6-18, 6-20, 6-21, jf. Allmennaksjeloven §§ 6-12, 6-13, 6-18, 6-20, 6-21

⁹² Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 426

⁹³ Bøhn. s. 74-75

⁹⁴ Schea, Trond Eirik. *Grov uaktsomhet i straffebud rettet mot økonomisk kriminalitet*. Spesialfagsavhandling innlevert våren 1993 i Oslo. s. 46

⁹⁵ Aarum. s. 221

⁹⁶ Bøhn. s. 76

⁹⁷ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 247

⁹⁸ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-12, annet ledd

kontroll over selskapets økonomiske stilling at kreditorene ikke blir skadelidende. Men styremedlemmene kan ikke bli strafferettslig ansvarlig for ethvert feiltrinn. Et aksjeselskap er en økonomisk virksomhet, og dette innebærer en økonomisk risiko. For at styremedlemmene skal bli strafferettslig ansvarlig må de ha begått feil utover foretningsmessig risiko, i tillegg til at det må være en straffverdig handling. Dette viser at det skal mye til før et styremedlem skal kunne falle inn under bestemmelsene i straffelovens § 287.

3.3 Individuelt straffansvar

Det er et alminnelig strafferettslig prinsipp at straffansvaret er individuelt. Det er ikke et kollektivt straffansvar som rammer styret som en enhet. For å finne ut om det foreligger et straffansvar må det foretas en konkret vurdering av hvert styremedlems handlemåte for å se om den enkelte har foretatt handlinger eller unnlatelser⁹⁹, eller medvirket til slike som kan føre til at han blir strafferettslig ansvarlig.¹⁰⁰

Det at styremedlemmene skal vurderes individuelt er satt på spissen i Rt. 1972 s. 1300. I denne avgjørelsen uttalte retten: ”At det ikke også er reist sak mot de øvrige medlemmer av styret, er etter min mening uten betydning for spørsmålet om ansvar for B.”¹⁰¹

Rt. 1972 s. 1323 gjelder også et tilfelle hvor kun ett av styremedlemmene ble strafferettslig ansvarlig. I denne avgjørelsen uttalte retten: ”Det anses ikke tvilsomt at påtalemyndigheten står fritt til å henlegge saken eller anvende straffeprosesslovens § 85, annet ledd overfor enkelte medlemmer av et aksjeselskaps styre uten å gjøre det overfor alle styremedlemmer.”¹⁰² I Rt. 1972 s. 1323 ble styrelederen holdt

---

⁹⁹ Straffelovens § 4

¹⁰⁰ Levorsen, Stein. O. *Styrearbeid i praksis. Innføring i styrets hovedoppgaver og arbeidsform med eksempler og bedriftshistorier*. 5. utgave. Oslo 2004. s. 86

¹⁰¹ Rt. 1972 s. 1300 på s. 1302

¹⁰² Rt. 1972 s. 1323 på s. 1325

ansvarlig, men det er ikke slik at styrelederen automatisk blir strengere dømt enn de andre styremedlemmene. Dette behandles nærmere nedenfor under punkt 4.4.12.

Det kommer videre frem av Rt. 1976 s. 652 at det individuelle straffansvar er et generelt prinsipp i norsk rett ved at retten uttaler: ”Hvorvidt et straffbart forhold foreligger, må prinsipielt avgjøres for den enkelte tiltaltes vedkommende på grunnlag av hans eget forhold, uten hensyn til hvorvidt andre i en tilsvarende situasjon også er blitt straffet. Dette er en generell regel som må gjelde for at rettsapparatet overhodet skal kunne virke.”¹⁰³

De ovenfor nevnte avgjørelser viser at selv om et styremedlem i et styre blir strafferettslig ansvarlig trenger ikke dette å ha betydning for de andre som sitter i det samme styret. Dette gir utgangspunktet for drøftelsen under punkt 4, om at hvert styremedlem må vurderes individuelt i den konkrete situasjon.

---

¹⁰³ Rt. 1976 s. 652 på s. 655-656

4 Momenter i vurderingen av om et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig

4.1 Innledende bemerkninger

Når det skal vurderes hvem av medlemmene i et styre som kan bli holdt ansvarlig ved brudd på styrets plikter, må det foretas en konkret vurdering. Dette fordi at selv om et styre har brutt sine plikter, og overtrådt straffebud vil ikke alle styremedlemmene automatisk bli holdt strafferettslig ansvarlig. Det vil derfor under punkt 4 bli sett nærmere på de momentene som kan komme inn ved vurderingen av om et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig. Det vil være både objektive og subjektive vurderinger som vil spille inn i momentene. Den objektive vurderingen vil bestå i å vurdere om handlingen eller unnlatelsen faller inn under gjerningsbeskrivelsen. De subjektive vurderingene går på når aktsomhetsnormen til det enkelte styremedlem blir påvirket i forhold til den som gjelder generelt for alle styremedlemmene.

4.2 Forhold ved aksjeselskapet

4.2.1 Aksjeselskapets størrelse

Hvem av medlemmene i et styre som kan bli strafferettslig ansvarlig vil kunne være forskjellig etter hvor stort aksjeselskapet er. Et aksjeselskaps størrelse vil kunne variere betydelig. Et stort aksjeselskap vil kunne ha kontorer og fabrikker i flere land og på flere kontinenter, og derfor også ansatte på forskjellige steder. Men et aksjeselskap kan også være lite. I aksjeselskaper med aksjekapital på mindre enn tre millioner kroner kan det etter aksjelovens § 6-1, første ledd, annet punktum være enestyre. I allmennaksjeselskaper skal et styre ha minimum tre medlemmer.¹⁰⁴

Først i dette punktet vil det bli foretatt en objektive vurdering av om innholdet av pliktene i et stort aksjeselskap vil være annerledes enn i et lite.

---

¹⁰⁴ Allmennaksjelovens § 6-1, første ledd, første punktum

At styret skal føre kontroll med hva som skjer i aksjeselskapet følger av aksjelovens § 6-13, første ledd.¹⁰⁵ Etter denne bestemmelsen skal styret "...føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig." I store aksjeselskaper med en virksomhet av et betydelig omfang vil tilsynet være en viktig del av styrets arbeid.¹⁰⁶ I et stort aksjeselskap kan det allikevel antakelig være lettere for et styremedlem å slippe unna strafferettslig ansvar, enn i et lite aksjeselskap. Dette er begrunnet i at det ikke er mulig for styret i store aksjeselskaper å kontrollere i detalj at alt som skjer innen aksjeselskapet overholder gjeldende lover og forskrifter. Styremedlemmene kan da ikke bli ansvarlig for alle oppgaver de delegerer til underordnede organer som ikke blir utført slik de skal. Det vil i store aksjeselskaper være viktig at det er kontrollrutiner som gjør at uregelmessigheter oppdages. At styret må sørge for at det foreligger kontrollordninger fremgår av aksjelovens § 6-12, tredje ledd og fjerde ledd.¹⁰⁷ Styremedlemmene vil være ansvarlige for at slike kontrollrutiner foreligger, og at disse til en viss grad følges.¹⁰⁸

Videre vil det ved store aksjeselskaper kunne være vanskelig å finne hvem som faktisk begikk den straffbare handlingen. Det kan altså være vanskelig å finne ut om et styremedlem kan klandres for den straffbare handlingen som er begått. Et eksempel på dette er når en av de ledende ansatte i selskapet overfører penger til en fordringshaver, og denne handlingen forringer fordringshaverens dekningsutsikter. Hvis den ledende ansatte har kunnet foreta overføringen fordi det ikke er opprettet kontrollrutiner som vil avsløre slike handlinger slik styret er pålagt etter aksjelovens § 6-12, tredje ledd, vil styremedlemmet kunne bli strafferettslig ansvarlig. I et stort aksjeselskap vil det kunne være problematisk å finne ut om de kontrollrutiner som er etablert oppfyller kravet i aksjelovens § 6-12.

---

¹⁰⁵ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-13

¹⁰⁶ Aarbakke, Magnus. *Aksjeloven og allmennaksjeloven. Kommentartutgave*. Av Magnus Aarbakke, Asle Aarbakke, Gudmund Knutsen, Tone Ofstad og Jan Skåre. 2. utgave. Oslo 2004. s. 500

¹⁰⁷ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-12, tredje og fjerde ledd

¹⁰⁸ Aarum. s. 361

Styremedlemmer kan bli pålagt straffansvar også i store aksjeselskaper. Styret kan eksempelvis ha unnlatt å begjære oppbud når de burde ha gjort det, har vedtatt beslutninger som har ført til at verdier har blitt unndratt fra dekning av kreditorenes gjeld eller bevisst forfordelt en eller flere kreditorer. Slike handlinger kan gjøre at et styremedlem blir strafferettslig ansvarlig.

Ved mindre aksjeselskaper kan det være lettere å bevise et styremedlems forsett eller grove uaktsomhet, dette har kommet frem i rettspraksis. Nedenfor drøftes hvordan de objektive pliktene påvirker aktsomhetsnormen til styremedlemmene.

I Rt. 1988 s. 625 ble det ilagt ubetinget fengsel for styreleder. Styreleder var også daglig leder. I denne avgjørelsen hadde styrelederen tømt aksjeselskapet for store verdier like før konkursåpning. Det at det foreligger mer rettspraksis angående strafferettslig ansvar overfor styremedlemmer i mindre aksjeselskaper enn i de store, vil antakelig være begrunnet i at styret i slike tilfeller vil ha bedre mulighet til å ha kontroll over hva som skjer i aksjeselskapet, og at styremedlemmene av denne grunn blir bedømt etter en strengere aktsomhetsnorm. Styret kan i mindre aksjeselskaper ha større kontroll på grunn av at styremedlemmene ofte også er ansatt i aksjeselskapet, og derfor har større kunnskap om hva som faktisk foregår. En annen grunn kan være at det er færre å pulverisere ansvaret på, og derfor lettere å finne hvem som har begått handlingen. Dette viser at innholdet av styrets plikter blir forskjellig etter hvor stort aksjeselskapet er.

I LE-1992-233 uttaler retten at "[i] en virksomhet av et så vidt lite omfang som dette kan styremedlemmene ikke høres med at det først var når de fikk årsregnskapene fra regnskapsføreren at de skjønte hvor stor underbalansen var." Denne avgjørelsen viser at det kan være en strengere aktsomhetsnorm for styremedlemmer i mindre selskaper, da disse måtte vite mer. At styret skal ha kontroll over aksjeselskapets økonomi kommer frem av aksjelovens § 6-12, tredje ledd.¹⁰⁹ Styret vil også ha en undersøkelsesplikt etter aksjelovens § 6-12, fjerde ledd.¹¹⁰ Dette kommer inn ved blant annet straffelovens § 284, ved at styret må begjære oppbud hvis den økonomiske situasjonen til aksjeselskapet tilsier

---

¹⁰⁹ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-12, tredje ledd

¹¹⁰ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-12, fjerde ledd

det. Styremedlemmet kan da ikke påberope seg at han ikke visste hvordan den økonomiske situasjonen var, da styret etter aksjelovens § 6-12 skal vite hvordan den økonomiske situasjonen er. Styret vil ha et selvstendig ansvar for å holde seg orientert, og må ta initiativ for å innhente informasjon hvis de ikke har fått dette av daglig leder.¹¹¹ LE-1992-233 gjelder brudd på blant annet bestemmelsene i straffelovens kapittel 27, med konkurskarantene som sanksjon, og vil derfor ha en rettskildemessig vekt i denne fremstillingen.

4.2.2 Aksjeselskapets organisasjon

Hvordan et aksjeselskap er organisert vil variere etter størrelsen på aksjeselskapet. Dette punktet henger av denne grunn nært sammen med punkt 4.2.1.

Det interne organisasjonsmønster kan variere fra bedrift til bedrift, og innen samme bedrift. Hvem innen en bedrift som kan bli strafferettslig ansvarlige må avgjøres etter forholdene i den enkelte bedrift, man må foreta en funksjons- og ansvarsanalyse i hvert enkelt tilfelle.¹¹² Uansett hvordan et aksjeselskap er organisert vil styremedlemmene være selvstendig ansvarlig for de handlinger og unnlatelser de foretar seg, det vil altså ikke være anledning for styremedlemmene til å fraskrive seg strafferettslig ansvar. Det at styret har delegert oppgaver fører ikke til at styremedlemmene delegerer fra seg det strafferettslige ansvaret.¹¹³ Styremedlemmene kan heller ikke si seg fri fra det strafferettslige ansvaret ved at de har fulgt instruksjoner fra generalforsamlingen hvis disse strider mot lov.¹¹⁴

I aksjeselskaper er det en nær sammenheng mellom organisasjon og ansvar.¹¹⁵ Både den rettslige og faktiske organiseringen er av stor betydning. Når styret er pålagt plikter og gitt kompetanse til å handle for selskapet gjennom bestemmelser i loven eller aksjeselskapets

---

¹¹¹ Aarbakke. s. 497-498

¹¹² Slettan. Lov og rett 1980. s. 517

¹¹³ Se punkt 4.3.2 og 4.3.3

¹¹⁴ Aksjelovens § 6-28, annet ledd, jf. Allmennaksjeloven § 6-28, annet ledd. Se punkt 4.3.1

¹¹⁵ Taxell, Lars Erik. *Bolagledningens ansvar*. Åbo 1988. s. 3

vedtekter, får styremedlemmene som følge av dette et rettslig ansvar for at disse pliktene blir fulgt og at kompetansen blir brukt på korrekt måte.¹¹⁶ I denne fremstillingen vil dette ha den betydning at hvordan aksjeselskaper er bygd opp vil avgjøre hvem som får hvilke oppgaver, og dermed et eventuelt strafferettslig ansvar. Ved for eksempel unnlatelse av å begjære oppbud etter straffelovens § 284 vil kun en som har myndighet til å begjære oppbud kunne bli pålagt ansvar for å ikke ha gjort det. Styret har kompetanse til å begjære oppbud, og styremedlemmene kan derfor også bli ansvarlig.¹¹⁷

4.2.3 Aksjeselskapets økonomiske situasjon

Bestemmelsene i straffelovens kapittel 27 skal beskytte kreditor mot kreditorskadelige handlinger. Disse bestemmelsene vil ha størst aktualitet hvor aksjeselskapet er insolvent eller i påtakelig fare for å bli insolvent. Dårlig økonomi i aksjeselskapet er et objektivt moment som må foreligge for å oppfylle gjerningsbeskrivelsen i straffelovens §§ 281 til 285. Men aksjeselskapets økonomi kan også i enkelte tilfeller komme inn som et subjektivt moment ved at det ved svært dårlig økonomi kan føre til en skjerpelse av aktsomhetsnormen til styremedlemmet.

Først vil den objektive siden av aksjeselskapets økonomiske situasjon bli behandlet. Dette vil gjelde hvilke plikter styremedlemmene har, og således om gjerningsinnholdet i straffebestemmelsen er oppfylt.

Fra tiden etter insolvens foreligger vil styret drive aksjeselskapet på kreditorenes regning, og i denne perioden kreves det mye av styret.¹¹⁸ Styret må blant annet vurdere om de burde begjære oppbud etter straffelovens § 284, altså om de skal fortsette virksomheten eller ikke. At styremedlemmene kan bli strafferettslig ansvarlige ved å ikke begjære

---

¹¹⁶ Aarum. s. 199

¹¹⁷ Aksjelovens § 6-18, første ledd

¹¹⁸ Normann. s. 469

oppbud, kommer frem av aksjelovens § 6-18, første ledd hvor det er styret som har myndighet til å begjære oppbud på vegne av selskapet.

Styret må også være oppmerksomme på å ikke forfordele kreditorene. Forfordeling av kreditorer kan rammes av straffelovens § 282 ved at det for eksempel utbetales mer penger til en lønnsinntaker enn det han har krav på, eller at aksjeselskapet ved styret tar opp lån, for så å nedbetale usikrede krav med det. Det vil av denne grunn ha mye å si for vurderingen av styremedlemmenes straffansvar hvordan de økonomiske forholdene var i aksjeselskapet på handlingstidspunktet.

Styret får særlige plikter ved konkursåpning. Dette fremgår av blant annet aksjelovens § 6-18, annet ledd hvor det er styret som representerer aksjeselskapet under en bobehandling.¹¹⁹ Styret opphører ikke selv om aksjeselskapet går konkurs, men styrets gjøremål blir begrenset av konkurslovens § 100.¹²⁰

I rettspraksis er det flere eksempler på at aktsomhetskravet for styremedlemmer skjerpes når aksjeselskapet er i en vanskelig økonomisk situasjon. De nedenfor behandlede avgjørelsene Rt. 1974 s. 1 og Rt. 1979 s. 393 gjelder skattebetalingsloven. Etter straffelovens kapittel 27 er det at aksjeselskapet er i en dårlig økonomisk situasjon et objektivt vilkår for at en skal kunne omfattes av bestemmelsene, etter skattebetalingsloven er dårlig økonomi et subjektivt moment. Disse avgjørelsene er derfor ikke direkte overførbare, men vil allikevel ha en viss vekt. Blant annet fordi skattebetalingslovens § 51 og straffelovens §§ 281 til 285 har samme skyldkrav, nemlig forsett eller grov uaktsomhet. Siden disse bestemmelsene har samme skyldkrav, vil også aktsomhetsnormen være tilnærmet lik. Uttalelsene i disse avgjørelsene vil ha betydning for å vise at svært dårlig økonomi også kan være et subjektivt moment etter straffelovens kapittel 27, som derfor har innvirkning på aktsomhetsnormen som styremedlemmene skal bedømmes etter.

I Rt. 1974 s. 1 uttalte retten: "Etter min oppfatning må tiltaltes [styreleder] unnlattelse av å ta skatte spørsmålet opp til undersøkelse sies å være uaktsom, og jeg finner, også hensett til den vanskelige økonomiske situasjon som burde ha skjerpet

---

¹¹⁹ Tilsvarende allmennaksjelovens § 6-18, annet ledd

¹²⁰ Aarbakke. s. 521

styreformannens oppmerksomhet, at hans uaktsomhet har vært så kvalifisert at den må betegnes som grov.”¹²¹ Denne avgjørelsen viser at det er en skjerpet aktsomhetsnorm for styremedlemmene når selskapet sliter økonomisk, og en unnlattelse av dette kan være grovt uaktsomt.

Styret har en plikt til å holde seg løpende orientert om selskapets økonomiske stilling, dette fremkommer av aksjelovens § 6-12, tredje ledd.¹²² Hvis styret ikke har tilstrekkelig informasjon, må de selv ta initiativ til å innhente mer informasjon.¹²³ I Rt. 1979 s. 393 kom det frem at i utgangspunktet skal styrelederen kunne stole på at administrasjonen i et aksjeselskap ordner med gjennomføring av skattetrekk, men når han som i denne avgjørelsen er kjent med at bedriften hadde svært dårlig økonomi, kan han ikke uten videre stole på at administrasjonen foretar skattetrekk slik de skal. Retten fant at en ”...styreformann alt etter bedriftens størrelse og omstendighetene for øvrig må kunne stole på at administrasjonen ordner med gjennomføringen av skattetrekk. Men når han er kjent med at bedriften er i en prekær økonomisk situasjon, kan han ikke uten videre basere seg på at administrasjonen følger skattebetalingslovens regler. ...grovt uaktsomt at han intet gjorde for å forvise seg om at lovens regler om skattetrekk ble overholdt.”¹²⁴ Dette gjør at i en presset økonomisk situasjon må styret være mer aktsomt enn ellers, hvis aksjeselskapet ikke har en reell mulighet til å fortsette driften må styret begjære oppbud. Gjør de ikke dette på grunn av at de ikke har hatt kunnskap om den økonomiske situasjonen, vil de ha opptrådt grovt uaktsomt, og styremedlemmene kan bli strafferettslig ansvarlige etter straffelovens § 284.

I lagmannsrettsavgjørelsen LE-1998-556¹²⁵ uttalte retten: ”Etter lagmannsrettens oppfatning burde Suzuki ha forstått at selskapet var insolvent sommeren 1995, og hans ansvar var derfor skjerpet når det gjaldt spørsmålet om å drive selskapet videre.” Denne

---

¹²¹ Rt. 1974 s. 1 på s. 4

¹²² Aarbakke. s. 497-498, jf. Allmennaksjeloven § 6-12, tredje ledd

¹²³ Aksjelovens § 6-12, fjerde ledd, jf. Allmennaksjelovens § 6-12, fjerde ledd

¹²⁴ Rt. 1979 s. 393 på s. 395

¹²⁵ LE-1998-556 s. 8

avgjørelsen gjaldt en styreleder og hovedaksjonær i et mindre sagbruk som ble dømt til å betale erstatning til sagbrukets konkursbo på grunn av at selskapets kreditorer ble forfordelt ved utbetalinger som fant sted etter at selskapet var insolvent og oppbud burde vært begjært. Avgjørelsen vil ha relevans på denne fremstillingen ved at det antakelig vil være ennå strengere aktsomhetsnorm når det er tale om straffansvar, enn erstatning.

LE-1998-556 gjaldt krav om simpel uaktsomhet gjennom ”burde”, og ikke grov uaktsomhet slik som i bestemmelsene i straffelovens §§ 281 til 285 hvor kravet vil være ”måtte”. Denne avgjørelsen vil allikevel ha en viss rettskildemessig vekt ved at den har blitt anket til Høyesterett, men nektet fremmet.¹²⁶ Selv om aktsomhetsnormen ble høy etter denne avgjørelsen vil det være viktig å ta hensyn til at styret ikke må tvinges til å begjære oppbud dersom det forligger en reell mulighet til å redde selskapet, men må gis en rimelig tid etter at insolvens er inntrådt for om mulig å sikre fortsatt drift. Det vil også kreditorene være best tjent med.¹²⁷

Disse tre avgjørelsene har betydning for å vise at aktsomhetsnormen ved bestemmelsene i straffelovens kapittel 27 vil kunne bli skjerpet for styremedlemmene når aksjeselskapet er i økonomiske vanskeligheter.¹²⁸

4.3 Forhold ved styret

4.3.1 Styret har fått instruks

Et styremedlem kan ikke vise til noe bundet mandat i visse saker, og heller ikke beskytte særlige interesser som enkelte styremedlemmer, ansatte eller aksjonærgrupper måtte ha.¹²⁹ Men det at styremedlemmer skal foreta selvstendige vurderinger kan i visse tilfeller bli hindret ved at styret som hovedregel er bundet av de generelle direktiver generalforsamlingen måtte gi om selskapets forvaltning og regnskaper. Det følger av

---

¹²⁶ HR-2000-00008k

¹²⁷ Aarum, s. 499

¹²⁸ Eriksen (red). Av Morten Eriksen og Roy Kristensen, s. 81

¹²⁹ Gulli, Ole Chr. *Styrehåndboken*, 4. utgave. Oslo 2005, s. 131

aksjelovens hierarkiske oppbygging at generalforsamlingen kan gi generelle retningslinjer, og instruere styret i enkeltsaker.¹³⁰ Selv om generalforsamlingen eller et annet selskapsorgan kan gi instrukser om hvordan ting skal gjøres, kan ikke styret følge disse om det vil stride mot lov eller mot selskapets vedtekter.¹³¹ Et styremedlem kan for eksempel ikke utføre de instrukser de får av generalforsamlingen, hvis dette fører til at midler blir unndratt fra kreditor etter straffelovens § 283. Dette viser at styremedlemmene er fullt personlig strafferettslig ansvarlig for det de foretar seg, og kan ikke overføre dette ansvaret til en han har fått instrukser fra.

Det vil ikke føre til lemping av aktsomhetsnormen for styremedlemmene at de har fått instrukser.

4.3.2 Den straffbare handlingen er begått av en underordnet

Det sentrale spørsmålet i dette punktet er om det vil få betydning for straffansvaret til et styremedlem at andre ansatte i selskapet har foretatt selve den lovstridige handlingen. I slike tilfeller hvor det er en underordnet som har begått den lovstridige handlingen, vil styremedlemmet kunne bli strafferettslig ansvarlig etter medvirkningsbestemmelsen i straffelovens § 287, annet ledd, første punktum. Det er to hovedvilkår som må være oppfylt for at en handling objektivt skal kunne regnes som medvirkning.

Det første vilkåret er at det må forligge et medvirkende årsaksforhold mellom medvirkerens handling og hovedmannens handling.¹³² Hvis medvirkerens handling ikke har noen innvirkning på hva hovedmannen gjør, vil det altså ikke bli regnet som medvirkning. Det er i dag tilstrekkelig at medvirkningshandlingen står i et medvirkende årsaksforhold til hovedmannens handling.¹³³

---

¹³⁰ Aarum. s. 58, jf. Aarbakke. s. 492

¹³¹ Aksjelovens § 6-28, annet ledd, jf. Allmennaksjeloven § 6-28, annet ledd

¹³² Slettan. Lov og rett. 1980. s. 520

¹³³ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 326

Det andre vilkåret er at det er et krav til medvirkningshandlingens karakter. Dette er et viktig vilkår ved siden av årsaksammenheng, fordi handlinger som ikke er særlig straffverdige ikke skal bli kriminalisert.¹³⁴

Styremedlemmer kan således i utgangspunktet ikke bli strafferettslig ansvarlig uten å ha noe å gjøre med den straffbare handlingen eller unnlatelsen. Hvis den straffbare handlingen er foretatt av en annen enn styremedlemmet selv, vil skyldansvaret til styremedlemmet antakeligvis referere seg til kritikkverdig utvelgelse av de personer som skal forestå gjennomføringen av et forehavende, for dårlig instruksjon av den underordnede, eller mangelfullt tilsyn og sviktende kontroll.¹³⁵ Disse momentene bygger på at styremedlemmer kan bli strafferettslig ansvarlig for ikke å ha kontroll og oversikt over det de er pålagt av aksjeloven å ha kontroll over.¹³⁶ Dette kan være at styret vedtar at en person som tidligere har vært innblandet i flere straffbare forhold ved konkurser til daglig leder. Hvis denne daglige lederen for eksempel betaler ned utestående til en fordringshaver slik at de andre kreditorene lider et tap, kan denne daglige lederen rammes av straffelovens § 282 om kreditorbegunstigelse, jamfør straffelovens § 287, første ledd. Styremedlemmene kan bli rammet av medvirkningsbestemmelsen i straffelovens § 287, annet ledd, første punktum. Begrunnelsen for at styremedlemmene kan regnes som medvirkere i et slikt tilfelle er at styret grovt uaktsomt har valgt ut feil person til å utføre stillingen som daglig leder, og at de senere har hatt for liten kontroll av hva han har foretatt seg.

Det må skilles mellom at styret delegerer myndighet, og hvem som blir ansvarlig. Styremedlemmet kan ikke delegere fra seg et ansvar fullt ut. Men dette er en sannhet med modifikasjoner. I et stort aksjeselskap vil det være grenser for i hvilken utstrekning styret kan ha en detaljert kontroll med at de lover som regulerer bedriftens virksomhet blir overholdt av de personer som er tildelt de aktuelle funksjoner.¹³⁷ Dette kom blant annet

---

¹³⁴ Andreassen. s. 330-331

¹³⁵ Slettan. Lov og rett. 1980. s. 521, jf. Bøhn. s. 62

¹³⁶ Aksjeloven § 6-12, jf. Allmennaksjelovens § 6-12

¹³⁷ Bøhn. s. 63

frem i Rt. 1972 s. 1311 hvor ledelsen i et selskap måtte kunne gå ut fra at handlingene ble tilfredsstillende utført blant annet "...ut fra en erfaringsmessig begrunnet tillit til sine underordnedes kvalifikasjoner...".¹³⁸ Det vil derfor være grenser for i hvilken utstrekning et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig hvis oppgavene de underordnede har blitt tildelt ikke blir utført tilfredsstillende etter lovens krav.¹³⁹ Hvis daglig leder begunstiger en kreditor etter vilkårene i straffelovens § 282, vil styremedlemmet kunne komme unna straffansvar hvis de av erfaring kan ha tillitt til at daglig leder utfører sitt arbeid lovmessig. Styremedlemmet kan altså være aktsom selv om brudd på straffeloven er blitt begått. Det skal i tillegg mye til for at et styremedlem kan bli ansett å ha opptrådt grovt uaktsomt i slike tilfeller.

I Rt. 1978 s. 1475 behandlet Høyesterett en sak om hvorvidt en daglig leder i et firma kunne bli strafferettslig ansvarlig for brudd på markedsføringsloven. I avgjørelsen ble det understreket hvor viktig kontrollopplegget ved et aksjeselskap er når strafferettslig ansvar skal fordeles etter at det er en underordnet som har begått de straffbare handlinger. Kontrollopplegget til styret skal være tilstrekkelig til at styret skal kunne oppdage brudd på lovgivningen. Hvis den underordnede har opptrådt korrekt etter de instruksjer og arbeidsrutiner som ledelsen har stilt opp, vil det måtte vurderes om styremedlemmene har vært så aktsomme som de måtte være ved utarbeidelse av disse. Det må vurderes om styremedlemmet personlig kan klandres for at det systemet som skulle ha ført kontroll ikke fungerer hensiktsmessig, eller om styremedlemmet på forsvarlig måte har delegert arbeidsoppgavene slik at kun den underordnede blir strafferettslig ansvarlig.¹⁴⁰ Denne avgjørelsen understreker at det er et individuelt straffansvar ved å ha opptrådt uforsvarlig overfor kreditorene. Den feilen som er begått må være under styrets kontroll og ansvarsområde for at et styremedlem skal kunne straffes. Det vil begrense vekten til Rt. 1978 s. 1475 at den gjelder daglig leder og ikke gjelder straffelovens kapittel 27, men

---

¹³⁸ Rt. 1972 s. 1311 på s. 1312-1313

¹³⁹ Bøhn. s. 63

¹⁴⁰ Rt. 1978 s. 1475

uttalelsene i avgjørelsen vil ha relevans for denne problemstillingen i denne fremstillingen ved at den belyser hva retten har stått for i lignende saker.

I lagmannsrettsavgjørelsen i LE-1998-556¹⁴¹ kom det frem at styrelederen ikke kunne fraskrive seg ansvar ved å bruke en generalfullmakt. Plikten for styrelederen til å overvåke selskapets virksomhet vil fortsatt påligge han.

Disse avgjørelsene viser at styremedlemmene ikke kan fraskrive seg ansvar de er pålagt ved å delegere oppgaver til underordnede.

4.3.3 Styret delegerer arbeidsoppgaver til utenforstående

Om delegering av oppgaver til utenforstående personer vil føre til at styremedlemmene frir seg fra sitt ansvar, er vurdert i Rt. 1975 s. 2. I denne avgjørelsen uttalte retten: "...det utenforstående firma B overlatt å føre regnskapet og å foreta alle utbetalinger. Jeg er ikke enig med flertallet [i Rt. 1974 s. 38] når det forstår loven slik at A ved inngåelse av en slik kontrakt er fritatt for å påse at pliktig skattetrekk blir gjennomført."¹⁴² Rt. 1975 s. 2 gjelder skattebetaling, men uttalelsen har likevel relevans for problemstillingen i denne fremstillingen. Denne uttalelsen kan ha overføringsverdi på straffelovens § 284 ved at styremedlemmene ikke kan frasi seg ansvaret til å begjære oppbud ved at de bruker et regnskapsfirma til å ta seg av det økonomiske. Styremedlemmene må fortsatt ha kontroll over selskapets økonomiske anliggende, får de ikke opplysninger om økonomi uoppfordret, må de be om dette. At styret skal ha en slik kontroll over selskapets økonomi kommer frem av aksjelovens § 6-12, fjerde ledd hvor de skal iverksette undersøkelser som er nødvendig for å kunne utføre sine oppgaver, og aksjelovens § 6-13, første ledd om at styret skal føre tilsyn med "den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig".

---

¹⁴¹ Denne avgjørelsen vil ha rettskildemessig vekt ved at avgjørelsen er påkjært, men nektet fremmet for Høyesterett, HR-2000-00008k

¹⁴² Rt. 1975 s. 2 på s. 3

Det at styremedlemmer delegerer oppgaver til personer utenfor aksjeselskapet, fører i de fleste tilfeller ikke til at de kan fri seg fra sitt ansvar.

4.4 Forhold ved styremedlemmet

4.4.1 Styremedlemmet er passivt

For å finne om styremedlemmet har oppfylt skyldkravet i straffelovens kapittel 27, må man se på om styremedlemmet ”måtte” forstått at det at han var passiv kunne føre til overtredelse av et straffebud. Hvis styremedlemmet måtte forstå, har det opptrådt grovt uaktsomt.

I straffelovens kapittel 27 retter de fleste straffebud seg i utgangspunktet mot handlinger. For eksempel straffelovens § 282 om forfordeling av kreditorene vil kreve at man foretar seg noe aktivt. Etter denne bestemmelsen kan et styremedlem allikevel rammes hvis de ved å ha unnlatt å gripe inn har latt de straffbare handlinger bli foretatt. Dette kan straffes som forsettlig eller grovt uaktsomt, siden styremedlemmene ikke har vært så aktsomme som de etter straffelovens bestemmelser skal være. Det er avgjørende i slike tilfeller er hvor langt kontrollplikten til styremedlemmene strekker seg. Styremedlemmene i en større bedrift kan ikke personlig ta av seg detaljene, men de må sørge for en tilfredsstillende organisasjon og at de får seg forelagt særlige viktige avgjørelser gjennom tilstrekkelig rapportering.¹⁴³ Det skal særegne omstendigheter til før passivitet er like straffverdig som aktivitet. Når det gjelder kontrollplikten til styremedlemmene må det ses på om styremedlemmet hadde en særlig oppfordring til å handle aktivt.¹⁴⁴

Etter straffelovens § 284 skal det begjæres oppbud hvis den økonomiske situasjonen til selskapet er tilstrekkelig dårlig. Hvis et styremedlem ikke er klar over at den økonomiske situasjonen er så dårlig fordi det har unnlatt å møte opp på styremøtene og å lese referater,

---

¹⁴³ Aksjelovens § 6-12, jf. Allmennaksjelovens § 6-12, jf. Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 146

¹⁴⁴ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 140, jf. Slettan / Øie. s. 75

vil denne unnlatsen ikke være en grunn til å la styremedlemmet slippe straffeansvar. Styremedlemmet har da brutt sine kontrollplikter som følger av aksjelovens § 6-12, tredje ledd¹⁴⁵, og etter straffelovens § 284 vil unnlattelse være straffbart direkte etter lovens ordlyd: "...unnlater å begjære åpning av gjeldsforhandling etter konkursloven eller konkurs...". Men det kan allikevel være bevismessige problemer ved å la et styremedlem bli strafferettslig ansvarlig ved en unnlattelse, siden det kan være vanskelig å påvise at skyldkravet er oppfylt.

Hvis styremedlemmet ikke har vært til stede da den beslutningen det strafferettslige ansvaret bygger på ble tatt kan dette i visse tilfeller føre til at han ikke kan bli strafferettslig ansvarlig. Et styremedlem har plikt til å delta på styremøter, men det er dermed ikke sagt at ethvert fravær fra et styremøte vil kunne bli betraktet som grovt uaktsomt. Hvis et styremedlem ikke er til stede på et styremøte skal han bli informert om hva som ble behandlet i hans fravær.

I noen tilfeller er det lettere å pålegge et styremedlem straffeansvar hvis hele styret har begått unnlattelser slik at styret samlet ikke har overholdt pliktene sine, enn hvis et styremedlem har unnlatt og møte til styremøter og dette har ført til brudd på noen av pliktene.¹⁴⁶ Hvis styremedlemmet overhodet ikke har tenkt på nødvendigheten av å handle, altså ikke truffet noen bevisst beslutning verken i den ene eller annen retning, kan det eventuelt foreligge en grov uaktsom unnlattelse.¹⁴⁷

Etter straffelovens § 281, bokstav d, vil "grovt uordentlig forretningsførsel" kunne føre til straffansvar. Denne bestemmelsen henger nært sammen med straffelovens § 286 om at den som "vesentlig tilsidesetter bestemmelser om bokføring og dokumentasjon av regnskapsopplysninger, årsregnskap, årsberetning eller regnskapsoppbevaring..." kan bli strafferettslig ansvarlig. Dette viser at unnlattelser av å føre regnskap vil kunne være straffbart etter straffelovens § 281, bokstav d, da dette er straffverdig. Styret har plikt til å

---

¹⁴⁵ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-12, tredje ledd

¹⁴⁶ Aarum, s. 235

¹⁴⁷ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 243

avlegge årsregnskap, og at styret ikke var oppmerksomme på om det ble ført regnskap, vil ikke føre til at styremedlemmene slipper strafferettslig ansvar.¹⁴⁸ Det må derfor kreves at styremedlemmer er oppmerksomme angående om det blir ført regnskap, og at de ved passivitet kan komme til ansvar for dette.

Hvor passiviteten kan oppfattes som et samtykke til at handlingen blir begått, vil det kunne ha foreligget medvirkning.¹⁴⁹

I Rt. 1998 s. 1679 ble det gitt uttalelser om psykisk medvirkning, som kan brukes tilsvarende ved styremedlemmenes psykiske medvirkning. Avgjørelsen gjaldt en motorsykelklubb med flat struktur, slik at ingen var ledere, hvor åtte medlemmer ble straffet på grunn av brudd på alkoholloven.¹⁵⁰ Retten uttalte: "Det var derfor særlig grunn til å vente at klubbmedlemmene ville reagere dersom de ønsket å motsette seg den ulovlige skjenkingen. Under omstendigheter som i denne saken, måtte de tiltalte ha foretatt seg noe for å forsøke å stoppe forholdet, dersom de ville unngå å bli medskyldige."¹⁵¹ Avgjørelsen viser at når det er flere som er ansvarlige, kan alle bli strafferettslig ansvarlige uten at de selv har foretatt handlingen, men kun ved stilltiende samtykke har medvirket psykisk. I forhold til problemstillingen i denne fremstillingen vil slik psykisk medvirkning bli aktuelt når daglig leder forfordeler kreditorer når selskapet er insolvent, og styret har kontrollrutiner slik at de merker denne forfordelingen, men allikevel ikke gjør noe for å stoppe denne. Slik unnlattelse vil kunne føre til strafferettslig ansvar for styremedlemmene etter straffelovens § 282 jamfør § 287, annet ledd, første punktum.

Styret er selskapets øverste utøvende organ, og er pålagt plikt til å foreta en rekke handlinger. Styremedlemmene vil ikke få en svekket aktsomhetsnorm ved å unnlate å

---

¹⁴⁸ Aksjelovens § 6-12, tredje og fjerde ledd, § 6-13, første ledd, jf. regnskapslovens § 3-1, § 1-2, tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-12, tredje og fjerde ledd, § 6-13, første ledd

¹⁴⁹ Rt. 1947 s. 69

¹⁵⁰ Lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven) av 2. juni 1989 nr. 27

¹⁵¹ Rt. 1998 s. 1679 på s. 1683

handle, da en unnlatelse vil være like straffverdig som en handling. Styremedlemmene kan som hovedregel ikke unngå straffrettslig ansvar ved å unnlate å handle.

4.4.2 Styremedlemmet er uenig i en avgjørelse

For styrets beslutninger gjelder som hovedregel et krav om alminnelig flertall, jamfør aksjelovens § 6-25, første ledd.¹⁵²

Styret har kompetanse til å begjære oppbud etter aksjelovens § 6-18, første ledd.¹⁵³ Ved spørsmål om det skal begjæres oppbud etter straffelovens § 284, blir dette behandlet av styret. Hvert enkelt styremedlem må da selv foreta en selvstendig vurdering, og hvis de er uenige med flertallet må de vise dette ved å stemme imot forslaget. Et styremedlem kan kreve sin avvikende oppfatning protokollert, for eksempel på grunn av at saken ikke var tilstrekkelig forberedt.¹⁵⁴ Hva som er protokollert i et slikt tilfelle, kan bli avgjørende for hvem i et styre som kan bli strafferettslig ansvarlig.¹⁵⁵ Hvis et styremedlem stemte for å begjære oppbud og de andre imot, kan dette føre til at dette styremedlemmet slipper unna straffansvar. Dette fordi at styremedlemmet har oppfylt handlingsplikten han har, og derfor ikke har overtrådt den objektive gjerningsbeskrivelsen i straffebudet.

At man kan bli straffri ved å stemme imot et forslag kom frem i Rt. 1991 s. 835. Denne avgjørelsen gjaldt brudd på lov om åpningstider for utsalgssteder, og gjaldt strafferettslig ansvar for styreformann. I denne avgjørelsen uttalte retten at styrets leder ikke uten videre kunne identifiseres med styrets flertall vedrørende gjennomføringen av et vedtak, hvor styrelederen hadde stemt imot.

Det er viktig å skille mellom det å stemme, og det å ikke stemme. Styremedlemmene har plikt til å stemme. At unnlatelser ikke automatisk fører til straffrihet fremkommer av drøftelsen under punkt 4.4.1.

---

¹⁵² Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-25, første ledd

¹⁵³ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-18, første ledd

¹⁵⁴ Aksjelovens § 6-29, annet ledd, jf. Allmennaksjelovens § 6-29, annet ledd

¹⁵⁵ Bråthen, Tore. *Styremedlem og aksjonær*. Bergen 2004. s. 90

Det kan oppsummeres med at et styremedlem i enkelte tilfeller kan slippe straffansvar ved å ha stemt i mot et vedtak.

4.4.3 Styremedlemmet er ikke formelt valgt

I dette punktet vil det bli sett nærmere på om et styremedlem som ikke er formelt valgt, kan bli strafferettslig ansvarlig fordi han rent faktisk har fungert som styremedlem. At en person kan bli strafferettslig ansvarlig ved å være reelt, men ikke formelt styremedlem vil ha betydning i de tilfeller hvor styret har overtrådt bestemmelsene i straffelovens kapittel 27, og hvor styremedlemmene kan bli strafferettslig ansvarlig som en følge av dette. Her vil det være avgjørende om en har fungert som styremedlem selv om dette ikke fremgår av papiret.

I straffelovens kapittel 27, vil det at styremedlemmet ikke formelt har vært et styremedlem ikke ha noe å si for straffbarheten i de fleste tilfeller, da personen likevel kan bli strafferettslig ansvarlig etter medvirkningsbestemmelsen i straffelovens § 287, annet ledd, første punktum. Ved plikten til å begjære oppbud etter straffelovens § 284 må styremedlemmet ha en formell kompetanse for å kunne bli straffet etter bestemmelsen. Dette fordi at det er styret som har den formelle kompetansen til å begjære oppbud.¹⁵⁶ Men også etter straffelovens § 284 kan styremedlemmet bli straffet som medvirker.

Det følger av rettspraksis at et reelt styremedlem i visse tilfeller kan bli sett på som et formelt styremedlem.

I Rt. 1984 s. 515 uttaler retten at "[a]vgjørende må være den reelle funksjon tiltalte utøvde i firmaet."¹⁵⁷ Denne avgjørelsen gjelder straffansvar etter skattebetalingslovens § 51, og vil ha overføringsverdi fordi bestemmelsen har samme

---

¹⁵⁶ Aksjelovens § 6-18, første ledd, jf. Allmennaksjelovens § 6-18, første ledd

¹⁵⁷ Rt. 1984 s. 515 på s. 516

skyldkrav som i straffelovens §§ 281 til 285. Rt. 1984 s. 515 viser at et styremedlem ikke er mindre straffverdig selv om han ikke formelt er et styremedlem, hvis han har overtrådt bestemmelser som i utgangspunktet rammer styret.

I lagmannsrettsavgjørelsen LE-1992-1975¹⁵⁸ ble en person som reelt, men ikke formelt hadde et styreverv ilagt konkurskarantene. Personen som ble ilagt konkurskarantene var valgt som styremedlem av generalforsamlingen, men dette var ikke meldt til foretaksregisteret. Han hadde gitt muntlig beskjed om at han trakk seg fra styrevervet, men hadde også i tiden senere reelt opptrådt som styremedlem. At denne personen ble ilagt konkurskarantene var begrunnet i at konkurslovens § 142, sjette ledd nr. 2 om konkurskarantene også gjelder for den som i løpet av det siste året før konkursåpningen reelt har utøvet verv som medlem av styret. Bestemmelsen i konkursloven vil ikke ha direkte betydning for om et styremedlem kan straffes etter straffelovens kapittel 27, men har overføringsverdi. Konkurslovens § 142, sjette ledd nr. 2 kan brukes som eksempel på at en person kan bli strafferettslig ansvarlig hvis han reelt har vært med på de beslutningene som har ført til at det ble utført en strafferettslig handling, selv om han ikke formelt var medlem av styret. Dette vil da særlig ha betydning ved straffelovens § 284, hvis det reelle styremedlemmet var bevirkende til at oppbud ikke ble begjært vil han kunne bli strafferettslig ansvarlig.

LE-2005-25353¹⁵⁹ gjaldt en sak hvor en mann ikke hadde noen formell posisjon i et selskap, siden han på stiftelsestidspunktet hadde søkt gjeldsordning, men hvor kona stod som eneaksjonær og satt i enestyre. Kona stilling var ifølge lagmannsretten rent proforma, og kunne ikke tillegges betydning da mannen reelt var eier av selskapet og alene stod ansvarlig for selskapets totale virksomhet. Retten uttalte: "[d]e formelle posisjoner kan ikke være avgjørende når disse er proforma ...". LE-2005-25353 gjelder brudd på

---

¹⁵⁸ LE-1992-1975 vil ha en viss rettskildemessig vekt, da kjæremålet ble forkastet av Høyesteretts kjæremålsutvalg i HR-1993-00063k

¹⁵⁹ LE-2005-25353 er ikke anket videre til Høyesterett. Dommen vil derfor ikke ha tung rettskildemessig vekt, da dommen bare er godtatt av partene

regnskapslovens § 8-5 og ligningslovens § 12-1, og vil derfor kunne ha rettskildemessig vekt i forhold til straffelovens § 281, bokstav d. Denne avgjørelsen viser at et styremedlem ikke kan unngå straffansvar ved å opptre reelt, men ikke formelt.

Det har kommet frem i flere avgjørelser at personer uten formell posisjon i selskapet, men som har forestått den reelle ledelse, kan holdes ansvarlig.¹⁶⁰ Samtlige personer som rent faktisk inngår i selskapets ledelse vil etter omstendighetene kunne holdes ansvarlig. Det avgjørende er om vedkommende har tatt beslutninger av en slik art at de etter en konkret vurdering av selskapets størrelse og organisasjonsstruktur må sies å høre under ledelsen av selskapet, og at vedkommende har hatt en reell innflytelse for eksempel på utarbeidingen av regnskapet.¹⁶¹ Hvis styret har vært medvirkende til at for eksempel regnskapsplikten i § 281, bokstav d har blitt grovt forsømt, kan altså ikke en person komme unna straffansvar ved at han reelt, men ikke formelt har vært medlem av styret.

De ovenfor nevnte avgjørelser viser at en kan bli strafferettslig ansvarlig ved å være et reelt styremedlem, selv om han ikke er et formelt valgt styremedlem.

4.4.4 Styremedlemmet er nyvalgt

Det som skal behandles i dette punktet er om aktsomhetsnormen et styremedlem blir bedømt etter blir senket fordi styremedlemmet bare har hatt vervet en kort tid. Dette vil altså være hovedsakelig være et subjektivt moment.

For nyvalgte medlemmer av styret, er det i praksis innrømmet en viss tid for å sette seg inn i selskapets forhold.¹⁶² Dette kom frem av Rt. 1979 s. 393, hvor en daglig leder brukte et par uker for å få oversikt over likviditetssituasjonen. Den daglige lederen hadde en så stor arbeidsmengde at det ikke ville være grovt uaktsomt å ikke undersøke om forskuddstrekk på skatt var foretatt slik det skulle. Avgjørelsen gjaldt daglig leder og ikke et styremedlem,

---

¹⁶⁰ LG-2001-1816, Rt. 1993 s. 1158, Rt. 1995 s. 658

¹⁶¹ LG-2001-1816

¹⁶² Aarbakke. s. 988

men vil allikevel ha relevans ved at den belyser at hvor lenge et styremedlem har sittet i styret kan ha betydning ved skyldbedømmelsen. Sammenlignet med daglig leder burde styremedlemmer kunne bruke lenger tid på å sette seg inn i selskapets forhold. Dette er begrunnet med at styret ikke har så mye med den daglige drift å gjøre, men mest med selskapets utvikling på lengre sikt, løpende kontroll av virksomheten, for planlegging, for strategiske avgjørelser, for større investeringer og for beslutninger vedrørende regnskap og finansiering, og andre avgjørelser som ved lov er tillagt styret. Styret er ikke pålagt å ha en slik detaljert kontroll som det daglig leder må ha.¹⁶³ Dette taler for at styremedlemmer også kan bruke lenger tid på å sette seg inn i forhold rundt det aktuelle aksjeselskap når det er blitt nyvalgt som styremedlem. Et nyvalgt styremedlem kan altså i enkelte tilfeller bli bedømt etter en lavere aktsomhetsnorm enn de andre styremedlemmene.

4.4.5 Styremedlemmet har fratrådt sitt verv

I dette punktet vil det bli sett på om et styremedlem som har fratrådt sitt verv når den straffbare handlingen blir foretatt av styret, kan slippe unna strafferettslig ansvar.

I LE-1992-233¹⁶⁴ slapp et av styremedlemmene konkurskarantene, fordi han hadde fratrådt som styremedlem elleve måneder før konkursen. Selv om dette ikke var meldt til foretaksregisteret slik han er pålagt å gjøre, hadde han ingen innflytelse på driften av selskapet etter han reelt trakk seg fra vervet som styremedlem. Retten mente at styremedlemmet hadde trukket seg fra styret før de straffbare handlingene ble begått, og det tidligere styremedlemmet ble av denne grunn ikke ilagt konkurskarantene. Denne lagmannsrettsavgjørelsen har rettskildemessig vekt siden den gjelder overtredelse av bestemmelser i straffelovens kapittel 27. Avgjørelsen kan få betydning ved straffelovens § 282 om kreditorbegunstigelse hvis styret vedtar å gi en betaling til en av kreditorene som forringer de andre fordringshavernes dekningsmuligheter i betydelig grad. Hvis et av styremedlemmene som var meldt inn til foretaksregisteret ikke lenger var reelt

---

¹⁶³ Bøhn. s. 64-65

¹⁶⁴ LE-1992-233 har ikke blitt påkjært til Høyesterett

medlem av styret, kan han antakelig slippe strafferettslig ansvar. Styremedlemmet har dermed ikke vært med på å begå den straffbare handlingen.

I LE-2003-5294¹⁶⁵ vises at det er viktig at et styremedlem må trekke seg fra sitt verv hvis en ikke lenger har kontroll over de områder som et styremedlem skal. Retten uttalte: ”Enhver som begir seg inn i forretningslivet, plikter å sette seg inn i og etterleve de kjøreregler som myndighetene har vedtatt. En konsekvens av dette er at man plikter å trekke seg ut dersom man ikke makter å etterleve pliktene.” Dette vil ha betydning for styremedlemmer i store selskaper, og viser hvor aktsomme de faktisk må være. Det vil ikke oppfylle den strenge aktsomhetsnormen som er for styremedlemmer å møte opp på styremøtene, hvis han for eksempel ikke er forberedt nok. Hvis styremedlemmet ikke er kompetent til å utføre styrevervet må han trekke seg fra styret.

Etter konkurslovens § 108 kan også tidligere styremedlemmer rammes, jamfør straffelovens § 285. I forarbeidene¹⁶⁶ er det uttalt: ”Formålet med reglene gjør at man heller ikke bør legge avgjørende vekt på om vedkommende hadde en slik tilknytning til sammenslutningen ved konkursåpningen. Man vil ha behov for reglene i nærværende paragraf også i tilfelle hvor et ansvarlig medlem trer ut av selskapet, eller det skjer skifte av forretningsfører eller styre kort tid før konkursåpningen. Det kan heller ikke utelukkes at boet også vil kunne trenge medvirkning fra personer som har vært i slik stilling for noen tid siden. Man antar derfor at det neppe bør stipuleres en fast tidsgrense her...”¹⁶⁷ At også tidligere styremedlemmer må omfattes, får praktisk betydning der det har skjedd et skifte av styret like før konkursen. Det vil være de tidligere styremedlemmer, og ikke bare de sittende som kan bidra med de opplysningene som omfattes av konkurslovens § 101 jamfør konkurslovens § 108. Konkurslovens § 108 får ikke direkte betydning for straffelovens § 285, men viser hvor avhengig bostyrer er av informasjon, og at styremedlemmer som etter straffelovens § 285 ”opptrer slik at det er egnet til å hindre at et

---

¹⁶⁵ LE-2003-5294 er ikke blitt anket til Høyesterett

¹⁶⁶ NOU 1972:20 Gjeldsforhandling og konkurs. s. 179

¹⁶⁷ NOU 1972:20 s. 179

formuesgode tjener til dekning, eller utnyttelse for fordringshaverne, eller uriktig oppgir eller vedkjenner seg forpliktelser” kan bli strafferettslig ansvarlig. Dette taler for at styremedlemmer som hindrer at et formuesgode tjener til dekning vil kunne bli strafferettslig ansvarlig, selv om de har trådt ut av sin stilling som styremedlem. Etter straffelovens kapittel 27 kan tidligere styremedlemmer også bli strafferettslig ansvarlige etter medvirkningsbestemmelsen i straffelovens § 287, annet ledd, første punktum.

4.4.6 Styremedlemmet er et varamedlem

Styrets varamedlemmer vil kunne bli strafferettslig ansvarlig hvis de har deltatt i styrets virksomhet. Varamedlemmene kan i enkelte tilfeller bedømmes med en lavere aktsomhetsnorm enn de ordinære styremedlemmene, siden det ikke forutsettes at de har samme kjennskap til omstendigheter rundt aksjeselskapet som det de ordinære styremedlemmene må ha.¹⁶⁸ Men aktsomhetsnormen vil ikke være generelt lavere for et varamedlem. Dette fordi et varamedlem må være påpasselige med at de har fått tilstrekkelig informasjon før de er med på å fatte et vedtak.

4.4.7 Styremedlemmets erfaring og utdanning

Når man skal foreta en vurdering av om et styremedlem har opptrådt grovt uaktsomt, må det foretas en nærmere analyse av de forhold som har betinget feilen, og undersøke om styremedlemmet med rimelighet kan gjøres ansvarlig for dem.¹⁶⁹ I denne vurderingen vil både hvilken erfaring og hvilken utdanning de har være av betydning for aktsomhetsnormen. Dette kan legges til grunn for å se om styremedlemmene har foretatt en forsvarlig vurdering av forholdene som faktisk forelå, altså hvordan kravet til aktsomhet er for det aktuelle styremedlem ut i fra dets bakgrunn. Dette vil hovedsakelig være et subjektivt moment.

---

¹⁶⁸ Taxell. s. 20

¹⁶⁹ Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 247

I Rt. 1992 s. 93 er det gitt uttalelser om styrelederens utdanning og erfaring. Retten uttalte at: "Han [styrelederen] var bedriftsøkonom og hadde en omfattende erfaring på dette området."¹⁷⁰ Retten la ikke avgjørende vekt på disse momentene i denne konkrete saken, da det var andre momenter som veide tyngre. Uttalelsene vil allikevel kunne vise at styremedlemmenes utdanning og erfaring vil ha betydning for hvor aktsom styremedlemmet måtte være. Rt. 1992 s. 93 gjaldt brudd på skattebetalingsloven, men vil ha overføringsverdi på denne problemstillingen ved at retten tar inn erfaring og utdanning som momenter som skjerper aktsomhetsnormen til styrelederen.

I LB-1995-3002¹⁷¹ er det gitt uttalelser om hvilken betydning en spesiell kunnskap hos styremedlemmene kan få. Denne avgjørelsen gjaldt et erstatningskrav fra rundt hundre innlånskreditorer mot investeringsselskaps styre og revisor under henvisning til villedende regnskaper. Retten uttalte i LB-1995-3002 at spesiell kunnskap som styremedlemmene har, må trekkes inn og holdes opp mot deres handlemåte. Dette viser at for eksempel styremedlemmer med særlig kunnskap eller forutsetninger for å vurdere enkeltposter i årsregnskapet er forpliktet til å foreta slike vurderinger.

Et styremedlem kan ha tilegnet seg spesialkunnskaper blant annet ved at det har arbeidet lenge på området, eller at det har tatt utdanning som gjør de bedre rustet til å se problemer. Et styremedlem som er advokat på konkursrettens område vil antakelig ha et skjerpet krav til aktsomhet ved forbrytelser mot kreditorene. En advokat må for eksempel være klar over hva som er å forfordle kreditorer på en straffbar måte etter straffelovens § 282. At styremedlemmet har kompetanse innen et område vil også ha betydning for brudd på straffelovens § 281, bokstav d, hvor det antakelig blir en skjerpet aktsomhetsnorm for styremedlemmer med kunnskap innen regnskap.

Hvis et styremedlem ikke har de kvalifikasjoner som kreves for å være styremedlem, fører ikke dette til at han blir bedømt etter en lavere aktsomhetsnorm. Dette fordi en som frivillig

---

¹⁷⁰ Rt. 1992 s. 93 på s. 94

¹⁷¹ LB-1995-3002 denne avgjørelsen ble påkjært til Høyesterett, men ble hevet etter forlik jr.

HR-1998-00044, Hr-1998-00045, HR-1999-00001 og HR-1997-00020. Denne avgjørelsen vil derfor ha en relativt liten vekt, men vil ha relevans som et eksempel

takker ja til å sitte i et styre, må være aktsom når det gjelder å sette seg inn i pliktene et styre er pålagt og reglene som gjelder på området.¹⁷² En som påtar seg et styreverv som klart forutsetter visse kvalifikasjoner kan ikke slippe strafferettslig ansvar på grunn av manglende innsikt. Styremedlemmet må selv bære risikoen for sine manglende kvalifikasjoner.¹⁷³ Det vil altså ikke bli en svekket aktsomhetsnorm ved at styremedlemmet ikke har erfaring nok, han vil i utgangspunktet bli bedømt etter den objektive normen som gjelder alle styremedlemmene på det aktuelle området.¹⁷⁴

Det vil også være av betydning om styremedlemmet tidligere har hatt noen styreverv, og hvor lang denne eventuelt tidligere erfaringen er. For eksempel en forretningsadvokat som sitter i flere styrer, må man kunne presumere at kjenner til lovreglene som er aktuelle ved styrearbeid, og vil på grunn av dette antakelig ha en strengere aktsomhetsnorm, enn det et styremedlem uten denne erfaringen vil ha.¹⁷⁵ Dette vil kunne ha betydning for aktsomhetskravet ved bedømmelse av om styremedlemmet har vært grovt uaktsomt ved forfordeling av kreditorene etter straffelovens § 282. Et erfarent styremedlem vil lettere kunne se om selskapet er i en økonomisk kritisk situasjon, og om betaling til noen kreditorer kan føre til at andre får mindre dekning, enn det et uerfarent styremedlem kan. Tilsvarende ved straffelovens § 284, hvor et erfarent styremedlem lettere vil se om et selskap er i en slik økonomisk situasjon at det er insolvent og ikke vil kunne gi alle fordringshaverne dekning innen rimelig tid, enn det et uerfarent styremedlem kan. Dette vil gjøre at et erfarent styremedlem i flere situasjoner vil kunne sies å måtte ha forstått, og derfor i flere tilfeller kan oppfylle skyldkravet enn det et uerfarent styremedlem kan.

Arbeidsfordelingen innad i et styre vil i de fleste styrer henge nært sammen med styremedlemmenes erfaring og utdanning. Man vil jo la de som kan et område best behandle dette. Det vil som en følge av dette kunne kreves større aktsomhet når det gjelder

---

¹⁷² Andenæs. *Alminnelig strafferett*. s. 249-250

¹⁷³ Aarum. s. 224

¹⁷⁴ Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) s. 426-427

¹⁷⁵ Levorsen. s. 86

regnskapsovertredelser av den som er regnskapskyndig, enn de andre styremedlemmene. Spesielt gjelder dette hvis det regnskapskyndige styremedlemmet innad har fått ansvaret for å føre kontroll med regnskapsmessige forhold. Det vil i slike tilfeller være en skjerpet aktsomhetsnorm for styremedlemmet.¹⁷⁶

Det kan oppsummeres med at styremedlemmes utdannelse og erfaring på området vil skjerpe aktsomhetsnormen i de fleste tilfeller.

4.4.8 Styremedlemmet er valgt av de ansatte

Etter aksjelovens § 6-4 har de ansatte rett til å velge styremedlemmer hvis enkelte vilkår er oppfylt.¹⁷⁷ Disse styremedlemmene skal velges av og blant de ansatte. Aksjelovens § 6-4 gjelder i de tilfeller hvor selskapet ikke har bedriftsforsamling.

Et styremedlem valgt av de ansatte og blant de ansatte, har samme strafferettslige ansvar for det de foretar seg som de andre styremedlemmene.¹⁷⁸ Dette fordi medlemmer av et kollegialt organ skal ha samme mål og har samme ansvar. Rekrutteringen alene vil ikke kunne gi grunnlag for å ha en lavere aktsomhetsnorm for styremedlemmer valgt av de ansatte i selskapet.¹⁷⁹

Det at de ansattvalgte styremedlemmene kan føle at de har en spesiell plikt til å ivareta de ansattes interesser vil ikke kunne ha påvirkning på deres aktsomhetsnorm. I sitt styrearbeid er de forpliktet til å identifisere seg med bedriftens interesser og de interesser som de er forpliktet til å ta hensyn til under sin virksomhet.¹⁸⁰ Men det er viktig at aksjeselskapets interesser ikke er i strid med loven.¹⁸¹

Ansattvalgte styremedlemmer vil for eksempel være like ansvarlige for at det blir meldt oppbud etter straffelovens § 284, som de andre styremedlemmene. Dette selv om det

---

¹⁷⁶ Aarum. s. 218

¹⁷⁷ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-4

¹⁷⁸ Gulli. s. 96

¹⁷⁹ Bøhn. s. 174-175

¹⁸⁰ Bøhn. s. 175

¹⁸¹ Aksjelovens § 6-28, annet ledd, jf. Allmennaksjelovens § 6-28, annet ledd

for et ansattvalgt styremedlem vil være spesielt vanskelig å begjære oppbud, og ikke i det lengste håper på at den økonomiske situasjonen skal endre seg.

Det kan oppsummeres med at et styremedlem ikke får lavere aktsomhetsnorm ved at han er valgt av de ansatte og blant de ansatte.

4.4.9 Styremedlemmet sitter i aksjeselskapets ledelse

Et styremedlem som jobber i aksjeselskapets ledelse kan ha mer informasjon om saker som behandles i styret og dermed større bevissthet angående hva som skjer, enn det de andre styremedlemmene vil ha. Dette vises særlig i mindre aksjeselskaper hvor styrelederen og daglig leder kan være samme person. At et styremedlem sitter i aksjeselskapets ledelse, kan derfor føre til en skjerpet aktsomhetsnorm i forhold til de andre styremedlemmene.

Et styremedlem som sitter i ledelsen i et aksjeselskap vil kunne ha større informasjon om selskapets økonomiske anliggende, enn det andre i selskapet vil måtte ha. Dette vil kunne føre til en skjerpet aktsomhetsnorm ved vurderingen av om straffelovens § 283 er overtrådt, siden styremedlemmet må være oppmerksom på at det ikke blir foretatt handlinger som er egnet til å hindre at et formuesgode tjener til dekning for en eller flere fordringshavere.¹⁸²

---

¹⁸² Aarum. s. 225-226

4.4.10 Styremedlemmet er utpekt av det offentlige

Når staten gir betydelig støtte til en bedrift, er det ikke ualminnelig at den betinger seg rett til å peke ut en eller flere representanter i aksjeselskapets styre.¹⁸³ Disse styremedlemmene vil også være formelt valgt av generalforsamlingen, men staten vil kunne ha hatt innvirkning på hvem som er foreslått valgt.¹⁸⁴ Et slikt styremedlem vil i utgangspunktet verken ha en skjerpet eller svekket aktsomhetsnorm i forhold til de andre ordinære styremedlemmene. Dette fordi de skal beskytte de samme interesser, nemlig aksjeselskapets. Hvis et styremedlem som er kommet inn i styret etter å ha blitt utpekt av det offentlige skal ha en skjerpet aktsomhetsnorm, må dette som ellers være begrunnet i at han er valgt inn på grunn av sin innsikt, erfaring og utdanning.¹⁸⁵

I Rt. 1979 s. 393 uttalte retten: ”Jeg tilføyer bare at den omstendighet at bedriften ble etablert på offentlig initiativ og at de siktede i sine verv også har ment å tjene offentlige interesser, ikke kan føre til en annen bedømmelse av deres forpliktelser etter forpliktelser etter skattebetalingsloven.”¹⁸⁶ Dette viser at det at det offentlige har utpekt et styremedlem ikke vil ha innvirkning på aktsomhetsnormen til styremedlemmet. Det må bli bedømt likt som de andre styremedlemmene. Denne bestemmelsen gjeldt straffansvar for styreleder, og vil derfor ha relevans i denne fremstillingen. Uttalelsen vil ha en viss vekt, selv om avgjørelsen gjaldt skattebetalingsloven.

Et styremedlem kan altså ikke stemme for at aksjeselskapet skal betale ned gjeld det har til staten slik at dette fører til at de andre kreditorene får forringet sine dekningsutsikter, uten å bli strafferettslig ansvarlig. I en slik situasjon vil det offentlig utpekte styremedlemmet kunne bli strafferettslig ansvarlig for å ha forfordelt kreditorer etter straffelovens § 282.

Det vil altså ikke ha betydning for aktsomhetsnormen et styremedlem skal bedømmes etter om han har blitt utpekt av det offentlige.

---

¹⁸³ Bøhn. s. 177

¹⁸⁴ Aksjelovens § 6-3, første ledd, jf. Allmennaksjelovens § 6-3, første ledd

¹⁸⁵ Bøhn. s. 177-178

¹⁸⁶ Rt. 1979 s. 393 på s. 395

4.4.11 Styremedlemmet er en større aksjonær

I dette punktet må det skilles mellom store og små aksjeselskaper, og mellom aksjeselskaper med flere eiere og få eller en eier. I tillegg vil det være av betydning om det er et enestyre, et styre med få medlemmer, eller et styre med flere medlemmer.¹⁸⁷

I utgangspunktet blir ikke styremedlemmets strafferettslige ansvar endret ved at styremedlemmet eier store deler av aksjene. Man må skille den posisjonen styremedlemmet har som et styremedlem, og den han har som en aksjeeier.¹⁸⁸

I LB-1995-3002¹⁸⁹ uttalte retten at eierskapet i seg selv åpenbart ikke i seg selv kan tilsi en skjerpelse av aktsomhetsnorm, selv om selskapet nærmest var heleid av tre familier. Dette viser at det ikke er en strengere aktsomhetsnorm for et styremedlem kun fordi han er eier av en stor aksjepost. Denne avgjørelsen gjaldt erstatningskrav mot styremedlemmene. LB-1995-3002 vil derfor ha relevans i denne fremstillingen, men en relativt liten rettskildemessig vekt.

I LG-2001-1816¹⁹⁰ kom det frem at eierinteressen kan gjøre at styremedlemmet måtte ha visst mer, og derfor kan få et skjerpet krav til aktsomhet enn de andre styremedlemmene i samme styre. Dette vil særlig gjelde i mindre aksjeselskaper hvor styremedlemmene kan være både eiere av majoriteten av aksjene og være i selskapets ledelse. I LG-2001-1816 uttalte retten at det at styremedlemmet er en større aksjonær, vil ha betydning i vurderingen av om styremedlemmet kan bli strafferettslig ansvarlig blant annet fordi en større aksjonær vil kunne ha instruksjonsmyndighet over ledelsen i selskapet. En stor eier vil kunne ha

---

¹⁸⁷ Hva som er minimum antall styremedlemmer kommer an på aksjekapitalen i selskapet, se aksjelovens § 6-1, første ledd, jf. Allmennaksjelovens § 6-1, første ledd

¹⁸⁸ Taxell. s. 26-27

¹⁸⁹ Nevnt tidligere under punkt 4.4.7

¹⁹⁰ LG-2001-1816 er anket til Høyesterett, men avvist jf. HR-2002-00830. Denne avgjørelsen vil derfor ha en viss vekt

instruksjonsmyndighet gjennom generalforsamlingen.¹⁹¹ Det kan også være av betydning at styremedlemmet er en større aksjonær ved at han da har en ennå sterkere tilknytning til selskapet, og derfor en oppfordring til å påse at gjeldende regler blir fulgt. Men det er ikke selve aksjonærposisjonen som gir styremedlemmet bedre innsikt enn de andre medlemmene av styret, avgjørende må det være om styremedlemmet også er involvert i den løpende driften av aksjeselskapet.¹⁹²

Et styremedlem som også er en større aksjonær kan få en skjerpet aktsomhetsnorm etter straffelovens § 284, da dette styremedlemmet vil kunne ha større oversikt over aksjeselskapets økonomi, og derfor må være mer oppmerksom på forhold som gjør at styret bør begjære oppbud.

Det kan oppsummeres med at et styremedlem som er en større aksjonær i et aksjeselskap, i enkelte tilfeller kan få en skjerpet aktsomhetsnorm i forhold til de andre styremedlemmene.

4.4.12 Styremedlemmet er styreleder

I dette punktet vil det bli behandlet om styrelederen får en strengere aktsomhetsnorm som en følge av at han er styreleder. Straffelovens § 287, første ledd gir et straffansvar for en selvstendig gjerningsperson. Her vil det etter lovens ordlyd ikke være et strengere ansvar for styrelederen, enn et ordinært styremedlem.

Etter straffelovens § 287, annet ledd, annet punktum kommer det heller ikke frem at det er et strengere ansvar for styrelederen. Dette kan være fordi det i straffelovens § 287, annet ledd, annet punktum ikke er nevnt noe spesifikt om styremedlem og styreleder, men bruker blant annet den vide bestemmelsen ”medvirkning”. For å se om ansvaret blir strengere for styreleder må man se på tilgrensende rettsområder hvor det i særlovgivningen er gitt et strafferettslig ansvar slik som i straffelovens kapittel 27. Særlovgivningen vil ikke gjelde direkte for straffelovens § 287, men vil ha relevans som en tolkningsfaktor.

---

¹⁹¹ Aksjelovens § 5-1

¹⁹² LG-2001-1816

Styret i et aksjeselskap er et kollegialt organ. Saker skal behandles i styremøter og ikke av styrelederen alene, men på enkelte områder vil det strafferettslige ansvaret falle kun på styrelederen fordi han har særlige plikter. Slik er det blant annet i aksjeloven. Men etter aksjeloven har styrelederen relativt få særoppgaver i forhold til de andre styremedlemmene.¹⁹³

Etter aksjelovens § 6-20, første ledd har styrelederen en plikt til å sørge for at aktuelle saker blir behandlet av styret.¹⁹⁴ Dette gjør at i praksis vil styrelederen ha flere plikter enn de andre styremedlemmene.¹⁹⁵ Styrelederen må etter aksjelovens § 6-20, første ledd jamfør aksjelovens § 6-12, sørge for at styret får til behandling saker som er av en slik karakter at det hører under styret å behandle saken. Etter forarbeidene til aksjeloven skal sakene ”behandles så raskt at styrebehandlingen ikke i realiteten blir en etterhåndsbehandling av saker som er avgjort av administrasjonen”.¹⁹⁶ Styrelederens skjerpede aktsomhetsnorm vil ha betydning ved begjæring av oppbud etter straffelovens § 284 jamfør aksjelovens § 6-18, første ledd. Styrelederen må her være nøye med å innkalle til styremøter og gi nødvendig informasjon til styremedlemmene hvis selskapet er eller står i påtakelig fare for å bli insolvent. Siden styreleder i større grad har tilgang på informasjon om selskapets anliggende, vil han i visse tilfeller kunne ha informasjon som ikke de andre medlemmene i styret har. Dette vil gjøre at styreleders aktsomhetsnorm kan bli skjerpet på grunn av at de andre styremedlemmene vil være avhengige av at styrelederen utfører sine oppgaver tilstrekkelig tilfredsstillende for at de skal kunne utføre sine plikter.

---

¹⁹³ Gulli. s. 105

¹⁹⁴ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-20, første ledd

¹⁹⁵ Gulli. s. 106

¹⁹⁶ NOU 1996:3 Ny aksjelovgivning. s. 144, videreført i Ot. prp. nr. 23 (1996-1997) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven). s. 149

Etter aksjelovens § 6-21, første ledd skal ”daglig leder forberede saker som skal behandles av styret i samråd med styrets leder”.¹⁹⁷ Det er styrelederen som har det overordnede ansvaret for at sakene som skal til styret er så godt forberedt at beslutningsgrunnlaget er tilfredsstillende etter aksjelovens § 6-21, annet ledd.¹⁹⁸ For å kunne oppfylle denne forpliktelsen er det viktig at det er god kontakt mellom styrelederen og selskapets administrative ledelse, og at det er etablert rutiner som fanger opp saker som skal forelegges styret.¹⁹⁹ For at styret skal ha nok informasjon om selskapsanliggende vil det være viktig at styrelederen i forberedelse av saker om selskapets økonomi har et nært samarbeid med selskapets regnskapsfører og revisor. For at styret skal kunne ha mulighet til å vite at de ikke forfordeler noen kreditorer etter straffelovens § 282, må de ha kontroll over selskapets økonomi. På grunn av at styrelederen gjennom sine undersøkelser ofte har mer kunnskap om selskapets økonomi, vil han kunne få en skjerpet aktsomhetsnorm i slike tilfeller.

Styrelederen har altså hovedansvaret for når en sak skal behandles og hva i en sak som skal behandles etter aksjelovens § 6-20 og § 6-21. Men styremedlemmene har i tillegg et selvstendig ansvar for at de ikke skal treffe beslutninger før det forligger tilstrekkelig grunnlag jamfør aksjelovens § 6-15, annet ledd.²⁰⁰ Dette gjør at styremedlemmene ikke kan forflytte alt ansvaret over på styrelederen. Hva som regnes som tilstrekkelig dokumentasjon varierer etter type sak og hvor stort tidspresset er. I de fleste tilfeller kreves at dokumentasjonen er skriftlig for at den skal regnes som tilstrekkelig dokumentasjon.²⁰¹

I lagmannsrettsavgjørelsen inntatt i LE-1998-556 uttaler retten: ”Det forhold at Suzuki i mai 1995 nærmest ga Shemmer en generalfullmakt til å opptre på vegne av ham, innebar ikke at Suzuki gjennom dette kunne fraskrive seg sitt ansvar. Plikten til å overvåke

---

¹⁹⁷ Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-21, første ledd

¹⁹⁸ Aarbakke. s. 529-530. Tilsvarende i allmennaksjelovens § 6-21, annet ledd

¹⁹⁹ Bråthen. Styremedlem og aksjonær. s. 81

²⁰⁰ Bråthen. Styremedlem og aksjonær. s. 89

²⁰¹ Bråthen. Styremedlem og aksjonær. s. 89

selskapets virksomhet påhvile han som styreformann allikevel.”²⁰² Denne uttalelsen understreker at styrelederen vil ha et strengere ansvar enn styremedlemmene ved at han har et lederansvar. En styreleder kan ikke fraskrive seg ansvar ved å la andre utføre arbeidet.

I praksis har styrelederen en sterkere posisjon enn det de andre styremedlemmene har, og av dette også et strengere ansvar. Dette kommer blant annet frem av rettspraksis hvor det ofte er styrelederen som blir strafferettslig ansvarlig dersom det blir begått straffbare handlinger som styret er ansvarlig for i et aksjeselskap. Dette gjelder enten det er rene feildisposisjoner eller brudd på lovgivningen som kan føre til straffansvar etter straffelovens kapittel 27.²⁰³

Om det i visse tilfeller skal mindre til for at styrelederen enn et styremedlem blir strafferettslig ansvarlig, vil variere etter hvilke plikter styrelederen har, og hvilke straffebud som er overtrådt.

Styrelederen får i utgangspunktet ikke en generelt skjerpet aktsomhetsnorm gjennom sin rolle som styreleder. Men det kan i visse tilfeller som påpekt ovenfor være visse plikter styrelederen er pålagt gjennom sin rolle som styreleder, og bryter han disse kan han alene bli strafferettslig ansvarlig.²⁰⁴

---

²⁰² LE-1998-556 er behandlet også punkt 4.2.3

²⁰³ Gulli. s. 106

²⁰⁴ Slettan. Lov og rett 1980. s. 520-521

5 Avslutning

For kun et par tiår siden var det sjelden styremedlemmer ble erstatningsrettslig ansvarlige. Dette endret seg på begynnelsen av nittitallet, og flere styremedlemmer har i den senere tid blitt erstatningsrettslig ansvarlig ved brudd på selskapets forpliktelser ovenfor kreditorene. Jeg tror vi vil se en utvikling den nærmeste tiden ved at flere styremedlemmer antakelig blir strafferettslig ansvarlig ved brudd på bestemmelsene i kapittel 27 ved kreditorskadelige handlinger. Grunnen til dette er blant annet at Økokrim og media, har et sterkt fokus på å løse saker om konkursskriminalitet og i tillegg har den alminnelige rettsfølelsen til folk flest rundt økonomisk kriminalitet endret seg. Dette er en følge av det økte fokus som har vært på økonomisk kriminalitet de siste årene, blant annet fra myndighetenes side.

De siste årene har fokuset hos påtalemyndigheten gått ut på at kontrollorganene i selskapet i større grad har pådratt seg strafferettslig ansvar ved konkursskriminalitet. Hovedsakelig er det revisors og til en viss grad advokaters kontrollansvar som har vært i fokus. Dette har vist seg i blant annet i de mye medieomtalte Finance Credit og Sponsor Service²⁰⁵ saken. At styremedlemmer har blitt pålagt strafferettslig ansvar har skjedd i liten grad, men det er ikke usannsynlig at vi vil se en utvikling her.

Å rette et fokus mot konkursskriminalitet er nå i stor grad blitt et vellykket prosjekt. Etter hvert som også påtalemyndighetene ved de lokale politidistrikt og bostyrerne blir flinkere til å oppdage brudd på straffelovens kapittel 27 og melde ifra om disse, vil nok også antallet styremedlemmer som blir strafferettslig sanksjonert øke. Det er etablert tverrfaglige team til å håndtere økonomisk kriminalitet i politidistriktene. Disse består i juridisk, politifaglig og økonomisk ekspertise.²⁰⁶ Dette viser at politiet tar økonomisk kriminalitet på alvor.

Det at et større antall styremedlemmer blir strafferettslig ansvarlig ved brudd på straffelovens kapittel 27, vil antakeligvis ha en sterk preventiv effekt. En slik preventiv virkning av straffeansvaret vil forhåpentligvis føre til at majoriteten av styremedlemmer tar

---

²⁰⁵ Her er det ikke tatt ut tiltale mot revisor. Men revisor har i tingretten blitt pålagt å betalt ca 100 millioner kroner i erstatning

²⁰⁶ Regjeringens handlingsplan for økonomisk kriminalitet publisert 9. juni 2004. s. 20

sin posisjon i styret mer alvorlig. For at bestemmelsene i straffelovens kapittel 27 skal kunne virke preventivt er det en grunnleggende forutsetning at de håndheves i en viss utstrekning.²⁰⁷ Dette kan rettferdiggjøre en hyppigere håndheving, men det er viktig å ha så strenge vilkår for straff at kun de styremedlemmene som har oppført seg straffverdig kan bli strafferettslig ansvarlig.

Det strafferettslige nivået ved konkursskriminalitet er lavt. Bøter og betinget fengsel som er de vanligste sanksjonene.²⁰⁸ En rapport fra 2001²⁰⁹ viser at de vanligste formene for konkursskriminalitet er straffet med bøter på under kr 20 000 for et enkelt lovbrudd og mindre enn kr 30 000 for inntil tre lovbrudd. Dette er ikke særlig preventivt når det er store summer som forsvinner ved konkursskriminalitet. Det kan være nødvendig for påtalemyndigheten å sette fokus på den preventive effekten av fengselsstraff slik at det i de mest graverende tilfellene blir anvendt en slik streng straff.

---

²⁰⁷ Aarum, s. 511

²⁰⁸ Langli, s. 23

²⁰⁹ Langli, s. 23

6 Konklusjon

Et styremedlem kan bli strafferettslig ansvarlig når styret som organ ikke overholder de pliktene det er pålagt. Et styremedlem vil bli omfattet av straffelovens § 287, første og annet ledd, enten som selvstendig hovedperson eller medvirker.

I vurderingen av hvem av styremedlemmene som skal kunne bli pålagt ansvar etter straffelovens kapittel 27 vil flere momenter spille inn. Hvilke av momentene som får betydning vil variere fra styremedlem til styremedlem, og er avhengig av den konkrete sak. Det må foretas en konkret helhetsvurdering hvor hvert av styremedlemmene vurderes individuelt.

Det er sjelden et styremedlem som sitter i et styre av en viss størrelse blir straffet. Siden det er mulig å ilegge et styremedlem strafferettslig ansvar og lovbruddene antakeligvis blir begått hyppig, vil det som jeg har påpekt i avslutningen antakelig bli flere styremedlemmer som blir ilagt strafferettslig ansvar etter straffelovens kapittel 27 i den nærmeste fremtid.

7 Kilder

7.1 Lover

1902	Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10
1952	Lov om betaling og innkreving av skatt (skattebetalingsloven) av 21. november 1952 nr. 2
1969	Lov om merverdiavgift (merverdiavgiftsloven) av 19. juni 1969 nr. 66
1980	Lov om ligningsforvaltning (ligningsloven) av 13. juni 1980 nr. 24
1984	Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58
1989	Lov om omsetning av alkoholholdig drikk m.v. (alkoholloven) av 2. juni 1989 nr. 27
1997	Lov om folketrygd (folketrygdloven) av 28. februar 1997 nr. 19
1997	Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 44
1997	Lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeselskapsloven) av 13. juni 1997 nr. 45
1998	Lov om årsregnskap m.v. (regnskapsloven) av 17. juli 1998 nr. 56
2005	Lov om betaling og innkreving av skatte- og avgiftskrav (skattebetalingsloven) av 17. juni 2005 nr. 67

7.2 Lovforarbeider

7.2.1 Odelstings proposisjoner

Ot. prp. nr. 23 (1996-1997) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)

Ot. prp. nr. 37 (2003-2004) Om lov om endringer i straffeloven mv. (forbrytelser i gjeldsforhold)

Ot. prp. nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven)

7.2.2 Norges offentlige utredninger

NOU 1972:20 Gjeldsforhandling og konkurs

NOU 1992:23 Ny straffelov - alminnelige bestemmelser Straffelovkommisjonens delutredning V

NOU 1996:3 Ny aksjelovgivning

NOU 1999:23 Forbrytelser i gjeldsforhold

7.3 Rettspraksis

7.3.1 Publiserte rettsavgjørelser

Rt. 1947 s. 69

Rt. 1970 s. 1235

Rt. 1972 s. 1300

Rt. 1972 s. 1311
Rt. 1972 s. 1323
Rt. 1974 s. 1
Rt. 1974 s. 38
Rt. 1975 s. 2
Rt. 1976 s. 652
Rt. 1978 s. 1475
Rt. 1979 s. 393
Rt. 1982 s. 1277
Rt. 1984 s. 515
Rt. 1985 s. 779
Rt. 1988 s. 625
Rt. 1991 s. 835
Rt. 1992 s. 93
Rt. 1993 s. 1158
Rt. 1995 s. 658
Rt. 1998 s. 1679

7.3.2 Upubliserte rettsavgjørelser

Borgarting lagmannsrett 22. april 1998 (LB-1995-3002)

Eidsivating lagmannsrett 10. mars 1992 (LE-1992-233)

Eidsivating lagmannsrett 20. november 1992 (LE-1992-1975)

Eidsivating lagmannsrett 7. juni 1999 (LE-1998-556)

Eidsivating lagmannsrett 16. januar 2004 (LE-2003-5294)

Eidsivating lagmannsrett 4. januar 2006 (LE-2005-25353)

Gulating lagmannsrett 24. april 2002 (LG-2001-1816)

HR-1993-00063k

HR-1997-00020

HR-1998-00044

HR-1998-00045

HR-1999-00001

HR-2000-00008k

HR-2002-00830

7.4 Stortingsmeldinger

Regjeringens handlingsplan for økonomisk kriminalitet publisert 9. juni 2004.

Finnes på: <http://odin.dep.no/filarkiv/213037/Handlingsplanen.pdf>

7.5 Juridisk litteratur

Aarbakke: Aarbakke, Magnus. *Aksjeloven og allmennaksjeloven. Kommentarutgave*. Av Magnus Aarbakke, Asle Aarbakke, Gudmund Knutsen, Tone Ofstad og Jan Skåre. 2. utgave. Oslo 2004

Aarum: Aarum, Kristin Normann. *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*. Oslo 1994

- Andreassen: Andreassen, Ole-Martin. *Forbrytelser mot kreditorene: Straffeloven §§ 281, 284 og 285*. Oslo 2000
- Andenæs. *Alminnelig strafferett.*:
Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett*. 5. utg. Ved Magnus Matningsdal og Georg Fredrik Rieber-Mohn. Oslo 2004
- Andenæs. *Formuesforbrytelsene*:
Andenæs, Johs. *Formuesforbrytelsene*. 6. utg. Oslo 1996
- Bråthen. *Selskapsrett*:
Bråthen, Tore. *Selskapsrett*. Oslo 2002
- Bråthen. *Styremedlem og aksjonær*:
Bråthen, Tore. *Styremedlem og aksjonær*. Bergen 2004
- Bøhn: Bøhn, Knut. *Bedriftslederansvaret. Styremedlemmers og bedriftsleders straff- og erstatningsansvar*. Utgitt av den norske advokatforenings skriftserie nr. 46. Oslo 1983
- Eckhoff: Eckhoff, Torstein. *Rettskildelære*. 5. utgave ved Jan E. Helgesen. Oslo 1997
- Eskeland: Eskeland, Ståle. *Strafferett*. 2. utgave. Oslo 2006

Eskeland og Høgtveit (red):

Eskeland, Ståle. *Økonomiske forbrytelser og straff. Juridiske grunnlagsproblemer*. Ståle Eskeland og Einar Høgtveit (red). Oslo 1994

Eriksen (red):

Eriksen, Morten (red). *Økonomisk kriminalitet. Utvalgte emner innen spesiallovgivningen*. Bind 1. Oslo 1990

Gisle (red):

Gisle, Jon (red). *Jusleksikon*. Oslo 2003

Gulli:

Gulli, Ole Chr. *Styrehandboken*. 4. utgave. Oslo 2005

Husabø:

Husabø, Erling Johannes. ”*Straffansvarets periferi. Medverking, forsøk, førebuing*”. Bergen 1999

Levorsen:

Levorsen, Stein. O. *Styrearbeid i praksis. Innføring i styrets hovedoppgaver og arbeidsform med eksempler og bedriftshistorier*. 5. utgave. Oslo 2004

Slettan / Øie:

Slettan, Svein. *Forbrytelse og straff*. Bind 1. Innføring i strafferett. Av Svein Slettan og Toril Marie Øie. Oslo 2001

Taxell:

Taxell, Lars Erik. *Bolagsledningens ansvar*. Åbo 1988

7.6 Artikler

Langli, John Christian. *Konkurskriminalitet i Norge*. Rapport 46. Forskningsprogrammet om økonomisk kriminalitet. Oslo 2001

Schea, Trond Eirik. *Grov uaktsomhet i straffebud rettet mot økonomisk kriminalitet*. Spesialfagsavhandling innlevert våren 1993 i Oslo

Slettan, Svein. *Straffansvaret for handlinger som blir begått på vegne av bedrifter som er organisert som juridiske personer – noen hovedtrekk*. Utgitt i Lov og Rett 1980. s. 499 flg.

7.7 Internettadresser

Økokrims hjemmeside: <http://www.okokrim.no/>